

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VIII kadencja

Druk nr 558
Warszawa, 29 kwietnia 2016 r.

Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. i na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

- o Trybunale Konstytucyjnym.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy pana posła Stanisława Piotrowicza.

(-) Zbigniew Babalski; (-) Barbara Bartuś; (-) Włodzimierz Bernacki; (-) Elżbieta Duda; (-) Szymon Giżyński; (-) Konrad Głębocki; (-) Kazimierz Gołojuch; (-) Kazimierz Gwiazdowski; (-) Krzysztof Jurgiel; (-) Alicja Kaczorowska; (-) Robert Kołakowski; (-) Joanna Kopcińska; (-) Jarosław Krajewski; (-) Leonard Krasulski; (-) Joanna Lichocka; (-) Marzena Machałek; (-) Jerzy Materna; (-) Mieczysław Miazga; (-) Jan Mosiński; (-) Stanisław Piotrowicz; (-) Marcin Porzucek; (-) Grzegorz Puda; (-) Kazimierz Smoliński; (-) Andrzej Sośnierz; (-) Ewa Szymańska; (-) Dominik Tarczyński; (-) Robert Telus; (-) Ryszard Terlecki; (-) Sylwester Tułajew.

USTAWA
z dnia
o Trybunale Konstytucyjnym

Rozdział 1

Właściwość i ustrój Trybunału Konstytucyjnego

Art. 1.

1. Trybunał Konstytucyjny, zwany dalej „Trybunałem”, jest organem władzy sądowniczej, powołanym do badania zgodności z Konstytucją aktów normatywnych i umów międzynarodowych oraz wykonywania innych zadań określonych w Konstytucji.

2. Siedzibą Trybunału jest Warszawa.

Art. 2.

1. Trybunał orzeka w sprawach:

- 1) zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją,
- 2) zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,
- 3) zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
- 4) skargi konstytucyjnej,
- 5) sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa,
- 6) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych.

2. Trybunał na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej stwierdza zgodność z Konstytucją ustawy przed jej podpisaniem oraz umowy międzynarodowej przed jej ratyfikacją.

3. Trybunał na wniosek Marszałka Sejmu rozstrzyga w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej, gdy Prezydent nie jest w stanie zawiadomić Marszałka Sejmu o niemożności sprawowania urzędu. W razie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Trybunał powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 3. Każdy sąd może przedstawić Trybunałowi pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem.

Art. 4.

1. Trybunał informuje Sejm i Senat o istotnych problemach, wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału. Nad informacją tą nie przeprowadza się głosowania.

2. Trybunał przedstawia właściwym organom stanowiącym prawo uwagi o stwierdzonych uchybieniach i lukach w prawie, których usunięcie jest niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 5.

1. W skład Trybunału wchodzi piętnastu sędziów Trybunału.

2. Sędzię Trybunału wybiera Sejm na 9 lat.

3. Sędzią Trybunału może być osoba, która posiada kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska sędziego Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego.

4. Kandydatów na stanowisko sędziego Trybunału przedstawia co najmniej 50 posłów lub Prezydium Sejmu. Uchwała Sejmu w sprawie wyboru sędziego Trybunału zapada bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ogólnej liczby posłów.

5. Osoba wybrana na stanowisko sędziego Trybunału składa wobec Prezydenta Rzeczypospolitej ślubowanie następującej treści: „Ślubuję uroczyście przy wykonywaniu powierzonych mi obowiązków sędziego Trybunału Konstytucyjnego służyć wiernie Narodowi, stać na straży Konstytucji, a powierzone mi obowiązki wypełniać bezstronnie i z najwyższą starannością.” Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania „Tak mi dopomóż Bóg”.

6. Odmowa złożenia ślubowania jest równoznaczna ze zrzeczeniem się stanowiska sędziego Trybunału.

7. Sędzia po złożeniu ślubowania stawia się w Trybunale w celu podjęcia obowiązków, a prezes Trybunału przydziela mu sprawy i stwarza warunki umożliwiające wypełnianie obowiązków sędziego.

Art. 6.

1. Sędziowie Trybunału w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji.

2. Wynagrodzenie zasadnicze sędziego Trybunału stanowi wielokrotność podstawy ustalenia tego wynagrodzenia, z zastosowaniem mnożnika 5,0.

3. Podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Trybunału w danym roku stanowi przeciętne wynagrodzenie w drugim kwartale roku poprzedniego, ogłaszane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015 r. , poz. 748, z późn. zm.), z zastrzeżeniem ust. 4.

4. Jeżeli przeciętne wynagrodzenie, o którym mowa w ust. 3, jest niższe od przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonego za drugi kwartał roku poprzedzającego – przyjmuje się podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Trybunału w dotychczasowej wysokości.

5. Wynagrodzenie prezesa oraz wiceprezesa Trybunału odpowiada wynagrodzeniu zasadniczemu sędziego Trybunału powiększonemu o dodatek funkcyjny ustalany według podstawy, o której mowa w ust. 3, z zastosowaniem mnożnika, odpowiednio: 1,2 oraz 0,8.

6. Sędzia Trybunału po zakończeniu swojej kadencji przechodzi w stan spoczynku.

7. Sędzia Trybunału po zakończeniu swojej kadencji ma prawo powrócić na poprzednio zajmowane stanowisko lub otrzymać stanowisko równorzędne poprzednio zajmowanemu. Do sędziego, który skorzysta z tego prawa, nie ma zastosowania przepis ust. 6.

8. W zakresie nieuregulowanym w ustawie do praw i obowiązków oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące praw i obowiązków oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Sądu Najwyższego.

Art. 7.

1. Zgodę na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej lub pozbawienie wolności sędziego wyraża Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału, zwane dalej „Zgromadzeniem Ogólnym”, z wyłączeniem sędziego Trybunału, którego wniosek dotyczy.

2. Prezes Trybunału niezwłocznie informuje Zgromadzenie Ogólne o zatrzymaniu sędziego Trybunału i zajętych przez siebie w tej sprawie stanowiskach.

3. Przed podjęciem uchwały w sprawie, o której mowa w ust. 1, Trybunał wysłuchuje wyjaśnień zainteresowanego sędziego, chyba że nie jest to możliwe. Uchwała zapada większością 2/3 głosów sędziów Trybunału uczestniczących w Zgromadzeniu Ogólnym.

4. Do czasu podjęcia przez Trybunał uchwały wyrażającej zgodę na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej lub pozbawienie wolności, wolno w stosunku do niego podejmować tylko czynności nie cierpiące zwłoki.

Art. 8.

Sędzia Trybunału odpowiada dyscyplinarnie za naruszenie przepisów prawa, uchybienie godności swego urzędu lub inne nieetyczne zachowanie, mogące podważyć zaufanie do jego osoby.

Art. 9.

1. W postępowaniu dyscyplinarnym orzeka Trybunał:

- 1) w pierwszej instancji – w składzie pięciu sędziów Trybunału,
- 2) w drugiej instancji – w pełnym składzie sędziów Trybunału.

2. Sędziów do składów orzekających i rzecznika dyscyplinarnego ustala w drodze losowania Zgromadzenie Ogólne.

3. Od orzeczeń dyscyplinarnych nie przysługuje kasacja.

Art. 10. Karami dyscyplinarnymi są:

- 1) upomnienie,
- 2) nagana,
- 3) usunięcie ze stanowiska sędziego Trybunału.

Art. 11.

1. Wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału stwierdza Zgromadzenie Ogólne na skutek:

- 1) zrzeczenia się stanowiska sędziego Trybunału,
- 2) stwierdzenia orzeczeniem komisji lekarskiej trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału z powodu choroby, ułomności lub upadku sił,
- 3) skazania prawomocnym wyrokiem sądu,
- 4) prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego o skazaniu na karę usunięcia ze stanowiska sędziego Trybunału.

2. Stwierdzenie wygaśnięcia mandatu ze względu na okoliczność, o jakiej mowa w ust. 1 pkt 4 wymaga uzyskania zgody Prezydenta Rzeczypospolitej. Zgromadzenie Ogólne zwraca się do Prezydenta Rzeczypospolitej o wyrażenie zgody w drodze uchwały. Prezydent Rzeczypospolitej wyraża zgodę w drodze postanowienia.

3. Wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału na skutek śmierci stwierdza prezes Trybunału.

4. Zgromadzenie Ogólne podejmuje uchwałę po przeprowadzeniu stosownego postępowania wyjaśniającego, a w szczególności po zaznajomieniu się z aktami postępowania karnego lub dyscyplinarnego i wysłuchaniu zainteresowanego, chyba że nie jest to możliwe. W przypadku trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków ze względu na stan zdrowia, Trybunał może zwrócić się do odpowiedniego podmiotu wykonującego działalność leczniczą o wyrażenie opinii o stanie zdrowia sędziego Trybunału.

5. Akt stwierdzający wygaśnięcie mandatu prezes Trybunału przekazuje Marszałkowi Sejmu.

Art. 12.

1. Organami Trybunału są: Zgromadzenie Ogólne oraz prezes Trybunału.
2. Zgromadzenie Ogólne tworzą wszyscy sędziowie Trybunału.

Art. 13.

1. Prezes Trybunału zwołuje co najmniej raz w roku Zgromadzenie Ogólne, na którym omawia się działalność Trybunału oraz problemy wynikające z jego orzecznictwa.
2. W Zgromadzeniu Ogólnym mają prawo wziąć udział przewodniczący zainteresowanych komisji sejmowych, komisji senackich, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, Minister Sprawiedliwości-Prokurator Generalny, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Rzecznik Praw Obywatelskich i Rzecznik Praw Dziecka.
3. O zwołaniu Zgromadzenia Ogólnego prezes Trybunału zawiadamia Prezydenta Rzeczypospolitej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu i Prezesa Rady Ministrów, którzy mogą wziąć udział w Zgromadzeniu Ogólnym bądź delegować swojego przedstawiciela.

Art. 14.

1. Do kompetencji Zgromadzenia Ogólnego należy:

- 1) uchwalanie regulaminu Trybunału,
- 2) wybór kandydatów na prezesa i wiceprezesa Trybunału,
- 3) uchwalanie statutu Biura Trybunału,
- 4) uchwalenie projektu dochodów i wydatków Trybunału,
- 5) zatwierdzanie informacji, o której mowa w art. 4 ust. 1,
- 6) wykonywanie innych czynności, przewidzianych dla Zgromadzenia Ogólnego w ustawie lub w regulaminie.

2. Zgromadzenie Ogólne podejmuje uchwały, jeżeli bierze w nim udział co najmniej 10 z ogólnej liczby sędziów Trybunału określonej w art. 194 ust. 1 Konstytucji, w tym prezes lub wiceprezes Trybunału.

3. O porządku obrad Zgromadzenia Ogólnego i jego terminie prezes Trybunału powiadamia wszystkich sędziów Trybunału co najmniej siedem dni przed jego terminem.

4. W szczególnych przypadkach Zgromadzenie Ogólne może się uznać za zdolne do podejmowania uchwał, mimo niezachowania terminu, określonego w ust. 3. Przepis ten nie dotyczy zwołania Zgromadzenia Ogólnego, w trakcie którego przeprowadzony będzie wybór kandydatów na prezesa albo wiceprezesa Trybunału.

5. Zgromadzeniu Ogólnemu przewodniczy prezes lub wiceprezes Trybunału.
6. Uchwały Zgromadzenia Ogólnego zapadają zwykłą większością głosów, chyba że ustawa stanowi inaczej. Głosowanie jest jawne, o ile żaden z sędziów Trybunału nie zażąda głosowania tajnego.
7. Regulamin Trybunału podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” i wchodzi w życie w dniu ogłoszenia.

Art. 15.

1. Prezesa i wiceprezesa Trybunału powołuje Prezydent Rzeczypospolitej spośród co najmniej trzech kandydatów przedstawionych na każde stanowisko przez Zgromadzenie Ogólne.
2. Kandydatów na stanowisko prezesa lub wiceprezesa Trybunału, Zgromadzenie Ogólne wybiera spośród sędziów Trybunału, którzy w głosowaniu tajnym uzyskali kolejno największą liczbę głosów. Uchwałę z nazwiskami wybranych kandydatów, prezes Trybunału przekazuje Prezydentowi Rzeczypospolitej niezwłocznie.
3. Zgromadzenie Ogólne w sprawie wyboru kandydatów na stanowisko prezesa lub wiceprezesa Trybunału zwołuje się między 30 a 15 dniem przed upływem kadencji urzędującego prezesa lub wiceprezesa.
4. Obradom Zgromadzenia Ogólnego w części dotyczącej wyboru kandydatów na stanowisko prezesa albo wiceprezesa Trybunału przewodniczy najstarszy wiekiem sędzia Trybunału uczestniczący w Zgromadzeniu Ogólnym.
5. Od dnia powiadomienia o terminie Zgromadzenia Ogólnego, o którym mowa w ust. 3, nie później jednak niż do rozpoczęcia tego Zgromadzenia Ogólnego, sędzia Trybunału może zgłosić jako kandydata na stanowisko prezesa lub wiceprezesa Trybunału siebie albo innego sędziego Trybunału. Zgłoszenia dokonuje się na piśmie i kieruje do prezesa Trybunału.
6. Po rozpoczęciu Zgromadzenia Ogólnego, prezes Trybunału przekazuje zgłoszenia sędziemu przewodniczącemu obradom Zgromadzenia Ogólnego, o którym mowa w ust. 4. Na podstawie zgłoszeń, sporządza się karty do głosowania. Dane kandydatów zgłoszonych w trybie określonym w ust. 5 umieszcza się na kartach głosowania w kolejności alfabetycznej.
7. Wybór kandydatów przeprowadza się, jeśli w Zgromadzeniu Ogólnym bierze udział co najmniej 10 z ogólnej liczby sędziów Trybunału określonej w art. 194 ust. 1 Konstytucji. Sędzia Trybunału uczestniczący w procedurze wyboru może głosować tylko na jednego kandydata.
8. W przypadku opróżnienia stanowiska prezesa lub wiceprezesa Trybunału wyboru kandydatów dokonuje się odpowiednio w trybie i terminach określonych w ust. 2-7.

Art. 16.

1. Prezes Trybunału reprezentuje Trybunał na zewnątrz oraz wykonuje czynności określone w ustawie i regulaminie.
2. Wiceprezes Trybunału zastępuje prezesa w czasie jego nieobecności oraz wykonuje inne obowiązki wynikające z ustalonego przez prezesa Trybunału podziału czynności.

3. W razie przeszkód w sprawowaniu obowiązków przez prezesa i wiceprezesa Trybunału, zastępuje ich sędzia Trybunału wyznaczony przez prezesa Trybunału; w przypadku niemożności wyznaczenia sędziego przez prezesa Trybunału zastępuje prezesa i wiceprezesa Trybunału najstarszy wiekiem sędzia Trybunału.

Art. 17.

1. Organizacyjne i administracyjne warunki pracy Trybunału zapewnia prezes Trybunału oraz podległe mu Biuro Trybunału.

2. Biurem Trybunału kieruje szef, którego powołuje i odwołuje Zgromadzenie Ogólne na wniosek prezesa Trybunału.

3. Wynagrodzenie szefa Biura Trybunału jest ustalane na podstawie przepisów o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe w zakresie dotyczącym podsekretarza stanu.

4. Szczegółowy zakres zadań i strukturę Biura Trybunału określa statut.

5. Do pracowników Biura Trybunału stosuje się przepisy o pracownikach urzędów państwowych.

Art. 18.

1. Projekt dochodów i wydatków Trybunału w brzmieniu uchwalonym przez Zgromadzenie Ogólne Minister Finansów włącza do projektu budżetu państwa.

2. Prezesowi Trybunału w zakresie wykonywania budżetu Trybunału przysługują uprawnienia Ministra Finansów.

Rozdział 2

Postępowanie przed Trybunałem

Przepisy ogólne

Art. 19.

1. Trybunał w toku postępowania powinien zbadać wszystkie istotne okoliczności w celu wszechstronnego wyjaśnienia sprawy.

2. Trybunał nie jest związany wnioskami dowodowymi uczestników postępowania i może z urzędu dopuścić dowody, jakie uzna za celowe dla wyjaśnienia sprawy.

Art. 20.

W sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania przed Trybunałem stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego.

Art. 21.

1. Sądy i inne organy władzy publicznej są obowiązane udzielić Trybunałowi pomocy i na jego żądanie przedstawić akta postępowania, wiążące się z postępowaniem przed Trybunałem.
2. Trybunał powinien bez zbędnej zwłoki po dokonaniu użytku dowodowego z akt postępowania zwrócić je właściwemu organowi.

Art. 22.

Trybunał może zwracać się do Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego o informację co do wykładni określonego przepisu prawa w orzecznictwie sądowym.

Art. 23.

1. Rozprawy Trybunału są jawne, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej. Przewodniczący składu orzekającego może wyłączyć jawność ze względu na bezpieczeństwo państwa lub ochronę informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”.
2. Sędziowie Trybunału są upoważnieni do dostępu do informacji niejawnych związanych z rozpoznawaną przez Trybunał sprawą.
3. Świadek lub biegły może być przesłuchany co do okoliczności stanowiących informację niejawną o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne” po zwolnieniu przez uprawniony organ od obowiązku zachowania tajemnicy. Odmowa zgody może być uzasadniona jedynie ważnym interesem państwa.
4. Świadek lub biegły nie korzysta z prawa odmowy złożenia zeznań, o którym mowa w ust. 3, jeżeli Trybunał uzna taką odmowę za nieuzasadnioną.

Art. 24.

1. Koszty postępowania przed Trybunałem, z zastrzeżeniem ust. 2, ponosi Skarb Państwa.
2. Wraz z wyrokiem uwzględniającym skargę konstytucyjną, Trybunał orzeka w drodze postanowienia na rzecz wnoszącego skargę konstytucyjną zwrot kosztów postępowania przed Trybunałem od organu, który wydał akt normatywny będący przedmiotem skargi konstytucyjnej. W uzasadnionych przypadkach Trybunał może orzec zwrot kosztów postępowania przed Trybunałem również wówczas, gdy nie uwzględnił skargi konstytucyjnej.
3. Trybunał może określić wysokość kosztów reprezentowania wnoszącego skargę konstytucyjną przez adwokata lub radcę prawnego w zależności od charakteru sprawy i wkładu pełnomocnika w przyczynienie się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia.

Art. 25.

1. Trybunał orzeka:

1) w pełnym składzie w sprawach:

- a) sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa,
- b) o stwierdzenie przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej oraz powierzeniu Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej,
- c) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych,
- d) z wniosku Prezydenta Rzeczypospolitej o stwierdzenie zgodności ustawy z Konstytucją przed jej podpisaniem lub umowy międzynarodowej z Konstytucją przed jej ratyfikacją,
- e) w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy o Trybunale Konstytucyjnym,
- f) o szczególnej zawłości, z inicjatywy prezesa Trybunału, a także gdy z wnioskiem o uznanie sprawy za szczególnie zawiłą do Trybunału zwróci się Prezydent Rzeczypospolitej, Prokurator Generalny, trzech sędziów Trybunału lub skład orzekający wyznaczony do rozpoznania danej sprawy, albo w sprawach, w których szczególna zawłość wiąże się z nakładami finansowymi nie przewidzianymi w ustawie budżetowej, a w szczególności gdy skład orzekający zamierza odstąpić od poglądu prawnego wyrażonego w orzeczeniu wydanym w pełnym składzie,

2) w składzie siedmiu sędziów Trybunału w sprawach:

- a) zgodności ustaw albo ratyfikowanych umów międzynarodowych z Konstytucją,
- b) zgodności ustaw z umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,

3) w składzie trzech sędziów Trybunału w sprawach:

- a) zgodności innych aktów normatywnych z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
- b) zażaleń na odmowę nadania biegu wnioskowi o stwierdzenie zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawami oraz skargom konstytucyjnym,
- c) wyłączenia sędziego.

2. Rozpoznanie sprawy w pełnym składzie wymaga udziału co najmniej jedenastu sędziów Trybunału. Rozprawie przewodniczy prezes lub wiceprezes Trybunału, a w razie przeszkód w przewodniczeniu przez te osoby – najstarszy wiekiem sędzia Trybunału.

3. Sędziów do składu orzekającego Trybunału, w tym przewodniczącego składu i sędziego sprawozdawcę z uwzględnieniem kolejności wpływu spraw, wyznacza prezes Trybunału.

4. Prezydent Rzeczypospolitej lub Prokurator Generalny mogą zwrócić się z wnioskiem, o którym mowa w ust. 1 pkt 1 lit. f w terminie 60 dni od otrzymania informacji określonej w art. 33.

Art. 26.

1. Sędzia Trybunału podlega wyłączeniu od udziału w rozstrzyganiu w sprawach, w których:

1) wydał lub uczestniczył w wydaniu zakwestionowanego aktu normatywnego, wyroku, decyzji administracyjnej albo innego rozstrzygnięcia,

2) był przedstawicielem, pełnomocnikiem, radcą prawnym lub doradcą jednego z uczestników postępowania,

3) zachodzą inne przyczyny uzasadniające wyłączenie sędziego, określone w art. 48 Kodeksu postępowania cywilnego.

2. Sędziego Trybunału wyłącza się od udziału w postępowaniu na jego żądanie lub na żądanie uczestnika postępowania albo z urzędu, jeżeli zostanie uprawdopodobnione istnienie okoliczności, niewymienionych w ust. 1, mogących wywołać wątpliwość co do jego bezstronności.

3. O wyłączeniu sędziego z przyczyn wymienionych w ust. 1 postanawia prezes Trybunału, a z przyczyn wymienionych w ust. 2 – Trybunał.

4. Do czasu rozstrzygnięcia sprawy o wyłączenie sędziego Trybunału może wykonywać tylko czynności nie cierpiące zwłoki.

Art. 27.

Uczestnikami postępowania przed Trybunałem są:

1) podmiot, który złożył wniosek lub skargę konstytucyjną,

2) organ, który wydał akt objęty wnioskiem lub skargą konstytucyjną, albo Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa, jeżeli Rada Ministrów wyznaczyła Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa do reprezentowania Rady Ministrów lub ministrów w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym,

3) sąd, który przedstawił Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne, o ile zgłosił udział w postępowaniu wszczętym na skutek tego pytania prawnego i wyznaczył spośród sędziów tego sądu umocowanego przedstawiciela,

4) organ statutowy partii – w sprawach o stwierdzenie zgodności celów lub działalności partii politycznych z Konstytucją,

5) centralny konstytucyjny organ państwa, którego dotyczy spór kompetencyjny,

6) Prokurator Generalny,

7) przedstawiciele Sejmu, Prezydenta Rzeczypospolitej i Ministra Spraw Zagranicznych – w sprawach o stwierdzenie zgodności z Konstytucją umów międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 89 ust. 1 i art. 90 Konstytucji,

8) przedstawiciele Prezydenta Rzeczypospolitej i Ministra Spraw Zagranicznych – w sprawach o stwierdzenie zgodności z Konstytucją innych ratyfikowanych umów międzynarodowych,

9) Rzecznik Praw Obywatelskich, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu dotyczącym skargi konstytucyjnej,

10) Rzecznik Praw Dziecka, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu wszczętym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich lub w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej, dotyczących praw dziecka.

11) Prezydent Rzeczypospolitej, jeśli zwróci się z wnioskiem o zbadanie w pełnym składzie sprawy, o której mowa w art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. f albo wystąpi z wnioskiem, o którym mowa w art. 37 ust. 4.

Art. 28.

Na rozprawie w sprawie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej uczestniczą osobiście Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego oraz Prokurator Generalny.

Art. 29.

1. Uczestnik postępowania działa przed Trybunałem osobiście lub przez umocowanego przedstawiciela.

2. W postępowaniu przed Trybunałem Marszałek Sejmu, Sejm lub grupa posłów, będąca wnioskodawcą, działają przez wyznaczonego przez siebie posła jako przedstawiciela.

3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio do Senatu.

4. Wnioskodawcy, o których mowa w ust. 2 i 3, mogą, obok przedstawicieli, ustanowić także pełnomocników spośród osób niebędących posłami lub senatorami, w liczbie najwyżej trzech.

5. W sprawach rozpoznawanych przez Trybunał w pełnym składzie uczestniczy Prokurator Generalny lub jego zastępca. W sprawach rozpoznawanych w innych składach uczestniczy prokurator Prokuratury Krajowej.

Art. 30.

1. Pismami procesowymi są wnioski i oświadczenia uczestników postępowania, wnoszone do Trybunału w toku postępowania poza rozprawą.

2. Pisma i załączniki wnoszone do Trybunału powinny być sporządzone w liczbie pozwalającej na doręczenie ich wszystkim uczestnikom postępowania oraz zachowanie dwóch egzemplarzy w aktach sprawy.

Art. 31.

1. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem następuje na podstawie wniosku, pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej uprawnionego podmiotu.

2. Wnioskodawca może do rozpoczęcia rozprawy wycofać wniosek, pytanie prawne albo skargę.

Art. 32.

1. Wniosek albo pytanie prawne powinny odpowiadać wymaganiom dotyczącym pism procesowych.

2. Wniosek złożony przez podmioty, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji, zawiera:

- 1) oznaczenie podmiotu uprawnionego do złożenia wniosku;
- 2) podanie podstawy prawnej działania podmiotu uprawnionego do złożenia wniosku;
- 3) oznaczenie rodzaju pisma;
- 4) określenie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części;
- 5) wskazanie wzorca kontroli;
- 6) uzasadnienie.

3. Uzasadnienie, o którym mowa w ust. 2 pkt 6 zawiera kolejno:

- 1) przywołanie treści kwestionowanego wnioskiem przepisu wraz z jego wykładnią;
- 2) przywołanie treści wzorców kontroli wraz z ich wykładnią;
- 3) określenie problemu konstytucyjnego i zarzutu niekonstytucyjności;
- 4) wskazanie argumentów lub dowodów na poparcie zarzutu niekonstytucyjności
- 5) wskazanie argumentów lub dowodów na to, że wniosek dotyczy istotnego zagadnienia prawnego wymagającego rozstrzygnięcia Trybunału.

4. Do wniosku składanego przez grupę posłów lub senatorów dołącza się listę posłów lub senatorów popierających wniosek wraz z ich podpisami.

5. Wniosek pochodzący od organu lub organizacji, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 2-5 Konstytucji, powinien zawierać także powołanie przepisu prawa lub statutu, wskazującego, że kwestionowana ustawa lub inny akt normatywny dotyczy spraw objętych ich zakresem działania.

6. Pytanie prawne zawiera:

- 1) wskazanie organu, który wydał kwestionowany akt normatywny,
- 2) określenie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części,

3) sformułowanie zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą kwestionowanego aktu normatywnego,

4) uzasadnienie postawionego zarzutu, z powołaniem dowodów na jego poparcie.

7. Pytanie prawne powinno także wskazywać, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą pytanie zostało postawione, a ponadto wymienić organ, przed którym toczy się postępowanie w sprawie, oraz oznaczenie sprawy.

Art. 33. 1. O wpłynięciu wniosku albo pytania prawnego prezes Trybunału informuje pozostałych uczestników postępowania, przekazuje im odpisy wniosku albo pytania prawnego oraz poucza o prawie złożenia pisemnych wyjaśnień.

2. Prezes Trybunału przekazuje informacje, o której mowa w ust. 1 również Prezydentowi Rzeczypospolitej, w celu umożliwienia mu rozważenia złożenia wniosków, o których mowa w art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. f lub art. 37 ust. 4.

Art. 34.

1. Uczestnicy postępowania są obowiązani do składania Trybunałowi wszelkich wyjaśnień dotyczących sprawy oraz do zgłaszania dowodów, potrzebnych do jej wyczerpującego wyjaśnienia.

2. Uczestnicy postępowania mają prawo przeglądać akta sprawy oraz sporządzać i otrzymywać odpisy lub wyciągi z tych akt.

Art. 35.

Prezes Trybunału albo przewodniczący składu orzekającego mogą zezwolić innym osobom na przeglądanie akt, jeżeli jest to uzasadnione ważnym interesem prawnym tej osoby lub interesem publicznym. Nie dotyczy to spraw rozpoznawanych z wyłączeniem jawności.

Art. 36.

1. Wniosek, o którym mowa w art. 32 ust. 5, prezes Trybunału kieruje do wyznaczonego przez siebie sędziego Trybunału w celu wstępnego rozpoznania na posiedzeniu niejawnym.

2. Jeżeli wniosek nie odpowiada warunkom formalnym, sędzia Trybunału wzywa do usunięcia braków w terminie 7 dni od daty zawiadomienia.

3. Gdy wniosek jest oczywiście bezzasadny lub braki nie zostały usunięte w określonym terminie, sędzia Trybunału wydaje postanowienie o odmowie nadania wnioskowi dalszego biegu.

4. Na postanowienie w sprawie nienadania wnioskowi dalszego biegu wnioskodawcy przysługuje zażalenie do Trybunału w terminie 7 dni od daty doręczenia postanowienia.

5. Trybunał, na posiedzeniu niejawnym, postanowieniem pozostawia bez rozpoznania zażalenie wniesione po upływie terminu określonego w ust. 4.

6. Po stwierdzeniu, że zażalenie zostało wniesione w terminie, prezes Trybunału kieruje je do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym przez Trybunał i wyznacza termin rozpoznania.

7. Trybunał, uwzględniając zażalenie, kieruje sprawę do rozpoznania na rozprawie. Na postanowienie o nieuwzględnieniu zażalenia nie przysługuje środek odwoławczy.

Art. 37.

1. Wnioski i pytania prawne, co do których nie zachodzą przeszkody formalne, prezes Trybunału kieruje do rozpoznania na rozprawie przez właściwy skład orzekający oraz wyznacza termin rozprawy.

2. Terminy rozpraw, na których rozpoznawane są wnioski, wyznaczane są według kolejności wpływu spraw do Trybunału.

3. Kolejność wpływu wniosku nie dotyczy przypadków rozpatrywania:

1) wniosków w sprawie zgodności ustaw przed ich podpisaniem i umów międzynarodowych przed ich ratyfikacją z Konstytucją;

2) wniosków w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy budżetowej albo ustawy o prowizorium budżetowym przed ich podpisaniem;

3) wniosków w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy o Trybunale Konstytucyjnym,

4) wniosków o stwierdzenie przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;

5) wniosków w sprawie sporów kompetencyjnych między centralnymi konstytucyjnymi organami państwa.

4. Prezes Trybunału wyznacza termin rozprawy z pominięciem wymogu z ust. 2 na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej.

5. W przypadku łącznego rozpoznawania wniosków, termin z ust. 2 określa się według terminu wpływu pierwszego wniosku.

Art. 38.

Przewodniczący składu orzekającego wydaje zarządzenia, mające na celu właściwe przygotowanie rozprawy. Przewodniczący może w szczególności:

1) zarządzić doręczenie uczestnikom postępowania odpowiednich pism, wniesionych w toku postępowania,

- 2) wezwać uczestników postępowania do przedstawienia, w formie pisemnej, w ustalonym terminie, stanowiska w sprawie,
- 3) zarządzić przedstawienie przez uczestników postępowania dokumentów i innych materiałów, potrzebnych do wyjaśnienia sprawy,
- 4) wezwać do udziału w postępowaniu inne organy lub organizacje, których udział uzna za celowy dla należytego wyjaśnienia sprawy.

Art. 39.

1. Trybunał umarza na posiedzeniu niejawnym postępowanie:

- 1) jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne,
- 2) na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej,
- 3) jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał.

2. Jeżeli okoliczności, o których mowa w ust. 1, ujawnią się na rozprawie, Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania.

3. Przepisu ust. 1 pkt 3 nie stosuje się, jeżeli wydanie orzeczenia o akcie normatywnym, który utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia, jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw.

Art. 40.

Wewnętrzny tok postępowania z wnioskami, skargami konstytucyjnymi i pytaniami prawnymi określa regulamin Trybunału.

Postępowanie o stwierdzenie zgodności ratyfikowanych umów międzynarodowych i aktów normatywnych z Konstytucją oraz w sprawie pytań prawnych

Art. 41.

1. Udział w rozprawie organu, który wydał akt normatywny objęty wnioskiem, lub jego przedstawiciela jest obowiązkowy.

2. W rozprawie o stwierdzenie zgodności ratyfikowanych umów międzynarodowych z Konstytucją obowiązkowy jest udział przedstawicieli Prezydenta Rzeczypospolitej, Ministra Spraw Zagranicznych i Prokuratora Generalnego, a w przypadku umów międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 89 ust. 1 i art.90 Konstytucji – również przedstawiciela Sejmu.

Art. 42.

Orzekając o zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, Trybunał może badać treść aktu normatywnego albo jego części, a także tryb jego wydania określony w Konstytucji.

Art. 43.

W przypadku zwrócenia się przez Prezydenta Rzeczypospolitej do Trybunału o stwierdzenie zgodności z Konstytucją ustawy budżetowej albo ustawy o prowizorium budżetowym przed jej podpisaniem – Trybunał orzeka w sprawie nie później niż w terminie dwóch miesięcy od dnia złożenia wniosku w Trybunale.

Art. 44.

1. W sprawach o stwierdzenie zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, w których orzeczenie Trybunału może wywoływać skutki wiążące się z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawach, o których mowa w art. 43, prezes Trybunału zwraca się do Rady Ministrów o wydanie opinii w terminie dwóch miesięcy.

2. Brak opinii Rady Ministrów po upływie terminu określonego w ust. 1 nie wstrzymuje rozpoznawania sprawy.

Art. 45.

Art. 41-44 stosuje się odpowiednio do rozpoznawania pytania prawnego.

Orzekanie w sprawach skarg konstytucyjnych

Art. 46.

1. Skarga konstytucyjna, zwana dalej „skargą”, może być wniesiona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana, w ciągu 3 miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia.

2. Skargę Trybunał rozpoznaje na zasadach i w trybie przewidzianym dla rozpoznawania wniosków o stwierdzenie zgodności ustaw z Konstytucją oraz innych aktów normatywnych z Konstytucją lub ustawami, z wyłączeniem wymogów dotyczących rozpatrywania w kolejności wpływu.

Art. 47.

1. Skarga poza wymaganiami dotyczącymi pisma procesowego powinna zawierać:

1) dokładne określenie ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją,

2) wskazanie, jakie konstytucyjne wolności lub prawa i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone,

3) uzasadnienie skargi, z podaniem dokładnego opisu stanu faktycznego.

2. Do skargi należy załączyć wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie, z podaniem daty jej doręczenia, wydane na podstawie zakwestionowanego aktu normatywnego.

Art. 48.

1. Skargę i zażalenie na postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu sporządzają adwokat lub radca prawny, chyba że skarżącym jest sędzia, prokurator, notariusz, profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych.

2. W razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej, skarżący może zwrócić się do sądu rejonowego jego miejsca zamieszkania o ustanowienie dla niego adwokata lub radcy prawnego z urzędu na podstawie Kodeksu postępowania cywilnego. Do czasu rozstrzygnięcia przez sąd wniosku nie biegnie termin przewidziany w art. 46 ust. 1.

Art. 49. Skarga podlega wstępnemu rozpoznaniu; art. 36 stosuje się odpowiednio.

Art. 50.

1. Trybunał może wydać postanowienie tymczasowe o zawieszeniu lub wstrzymaniu wykonania orzeczenia w sprawie, której skarga dotyczy, jeżeli wykonanie wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia mogłoby spowodować skutki nieodwracalne, wiążące się z dużym uszczerbkiem dla skarżącego lub gdy przemawia za tym ważny interes publiczny lub inny ważny interes skarżącego.

2. Postanowienie tymczasowe doręcza się bezzwłocznie skarżącemu oraz właściwemu organowi sądowemu lub organowi egzekucyjnemu.

3. Trybunał uchyla postanowienie tymczasowe, jeżeli ustaną przyczyny, dla których zostało ono wydane.

Art. 51.

1. O wszczęciu postępowania Trybunał informuje Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka; art. 33 stosuje się odpowiednio.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich i Rzecznik Praw Dziecka mogą, w terminie 60 dni od otrzymania informacji, zgłosić udział w postępowaniu.

Art. 52.

1. Uczestnikami postępowania przed Trybunałem są: skarżący, organ, który wydał zakwestionowany akt normatywny, albo Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa, jeżeli Rada Ministrów wyznaczyła Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa do reprezentowania Rady Ministrów lub ministrów w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym, i Prokurator

Generalny; uczestnikiem jest również Rzecznik Praw Obywatelskich, jeżeli zgłosił swój udział w postępowaniu, oraz Rzecznik Praw Dziecka, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu wszczętym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich lub w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej, dotyczących praw dziecka, a także Prezydent Rzeczypospolitej, jeśli zwróci się [do prezesa Trybunału] z wnioskiem o zbadanie w pełnym składzie sprawy, o której mowa w art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. f.

2. Rozprawa odbywa się bez względu na stawiennictwo uczestników postępowania.

Rozstrzyganie sporów kompetencyjnych

Art. 53.

1. Trybunał rozstrzyga spory kompetencyjne, gdy dwa lub więcej centralne konstytucyjne organy państwa uznały się za właściwe do rozstrzygnięcia tej samej sprawy lub wydały w niej rozstrzygnięcie (spór kompetencyjny pozytywny) albo gdy organy te uznały się za niewłaściwe do rozstrzygnięcia określonej sprawy (spór kompetencyjny negatywny).

2. Wniosek powinien wskazywać kwestionowane działanie lub zaniechanie oraz przepis Konstytucji lub przepis ustawy, który został naruszony.

Art. 54.

1. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem powoduje zawieszenie postępowania przed organami, które prowadzą spór kompetencyjny.

2. Trybunał, po zaznajomieniu się ze stanowiskiem uczestników postępowania, może podjąć postanowienie o tymczasowym uregulowaniu kwestii spornych, a w szczególności o zawieszeniu czynności egzekucyjnych, jeżeli jest to konieczne dla zapobieżenia poważnym szkodom lub podyktowane szczególnie ważnym interesem społecznym.

Badanie zgodności celów lub działalności partii politycznych z Konstytucją

Art. 55.

1. Osoby powołane do reprezentowania partii politycznej Trybunał stwierdza na podstawie ustawy i statutu partii.

2. W przypadku, gdy nie można stwierdzić kto jest osobą upoważnioną do reprezentowania partii lub gdy nie można z nią nawiązać kontaktu albo gdy nastąpiła zmiana osoby upoważnionej po wpłynięciu wniosku do Trybunału, Trybunał uznaje za osobę upoważnioną osobę faktycznie kierującą partią w czasie podjęcia przez nią zakwestionowanej we wniosku działalności niezgodnej z Konstytucją.

Art. 56.

Wnioski w sprawie zgodności z Konstytucją celów partii politycznych, określonych w statucie lub w programie, Trybunał rozpoznaje na zasadach i w trybie przewidzianym dla rozpoznania wniosków w sprawie zgodności aktów normatywnych z Konstytucją.

Art. 57.

1. Wnioski w sprawie zgodności z Konstytucją działalności partii politycznych Trybunał rozpoznaje stosując odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.
2. Ciężar udowodnienia niezgodności z Konstytucją spoczywa na wnioskodawcy, który w tym celu powinien przedstawić lub zgłosić dowody wskazujące na tę niezgodność.

Art. 58.

Trybunał może zlecić Prokuratorowi Generalnemu, w celu zebrania i utrwalenia dowodów, przeprowadzenie dochodzenia w określonym zakresie w sprawie zgodności działalności partii politycznej z Konstytucją. Do dochodzenia tego stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. Wskazany w postanowieniu Trybunału zakres postępowania jest wiążący.

Rozdział 3

Zasady i tryb orzekania oraz wykonywania orzeczeń

Rozprawy i posiedzenia

Art. 59.

1. Trybunał rozpoznaje na rozprawie wnioski w sprawach wymienionych w art. 2.
2. Trybunał może rozpoznać na posiedzeniu niejawnym skargę konstytucyjną, jeżeli z przedstawionych na piśmie stanowisk uczestników postępowania bezspornie wynika, że akt normatywny, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o konstytucyjnych wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego, jest niezgodny z Konstytucją. Wydane w tym trybie orzeczenie podlega ogłoszeniu.

Art. 60

1. Rozprawa nie może odbyć się wcześniej niż po upływie 60 dni od doręczenia zawiadomienia o jej terminie.
2. Termin z ust. 1 nie dotyczy kontroli ustawy budżetowej albo ustawy o prowizorium budżetowej przed jej podpisaniem, określonej w art. 224 ust. 2 Konstytucji, której Trybunał powinien dokonać nie później niż w ciągu 2 miesięcy od dnia złożenia wniosku oraz rozpatrzenia wniosku w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej określonej w art. 2 ust. 3, do którego Trybunał powinien przystąpić niezwłocznie.

3. W sprawach pytań prawnych, skarg konstytucyjnych i sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa, prezes Trybunału może zarządzić skrócenie terminu określonego w ust. 1 o połowę, chyba że odpowiednio skarżący, sąd zadający pytanie prawne albo wnioskodawca wyrazi sprzeciw w terminie 7 dni od doręczenia zarządzenia prezesa Trybunału.
4. Obecność na rozprawie wnioskodawcy jest obowiązkowa. W razie niestawienia się wnioskodawcy lub jego przedstawiciela, Trybunał umarza postępowanie albo odracza rozprawę.
5. W razie niestawiennictwa uczestników postępowania, których obecność na rozprawie jest obowiązkowa, lub ich przedstawicieli, Trybunał może odroczyć rozprawę i wyznaczyć równocześnie nowy termin rozprawy. Warunek, o którym mowa w ust. 1, nie ma zastosowania.
6. Nieobecność prawidłowo zawiadomionego Prokuratora Generalnego lub jego przedstawiciela na rozprawie nie wstrzymuje rozpoznania sprawy, chyba że z przepisów ustawy wynika obowiązek uczestnictwa w rozprawie.
7. Niestawiennictwo innych uczestników postępowania nie wstrzymuje rozpoznania sprawy; w takim przypadku sędzia sprawozdawca przedstawia na rozprawie stanowisko nieobecnego uczestnika postępowania.
8. Trybunał odracza rozprawę w przypadku braku dowodu doręczenia lub nieprawidłowości w doręczeniu zawiadomienia o rozprawie uczestnikom postępowania, może także odroczyć rozprawę z innych ważnych powodów.

Art. 61.

Rozprawa rozpoczyna się od wywołania sprawy, po czym wnioskodawca, a następnie pozostali uczestnicy postępowania przedstawiają swe stanowiska i dowody na ich poparcie. W tym celu przewodniczący składu orzekającego udziela głosu każdemu uczestnikowi postępowania.

Art. 62.

1. Przewodniczący składu orzekającego kieruje rozprawą oraz wydaje zarządzenia niezbędne do utrzymania porządku na rozprawie, a w razie potrzeby stosuje środki przewidziane w prawie o ustroju sądów powszechnych dla utrzymania powagi sądu.
2. Od zarządzeń przewodniczącego wydanych w toku rozprawy uczestnikom postępowania przysługuje odwołanie do składu orzekającego.

Art. 63.

1. Z przebiegu rozprawy protokolant pod kierunkiem przewodniczącego składu orzekającego sporządza protokół.
2. Protokół powinien zawierać:

- 1) datę i miejsce rozprawy, imiona i nazwiska członków składu orzekającego, protokolanta oraz uczestników postępowania, ich przedstawicieli i pełnomocników, a także oznaczenie sprawy ze wzmianką co do jej jawności,
- 2) przebieg rozprawy, w szczególności wnioski i oświadczenia uczestników postępowania, wyniki postępowania dowodowego, wymienienie zarządzeń i orzeczeń wydanych na rozprawie oraz stwierdzenie, czy zostały ogłoszone.
3. Uczestnicy postępowania mogą zgłaszać wnioski o sprostowanie lub uzupełnienie protokołu – do czasu ogłoszenia orzeczenia, a protokołu z rozprawy, na której orzeczenie zostało ogłoszone – w ciągu 14 dni od dnia rozprawy.
4. Protokół podpisują przewodniczący składu orzekającego i protokolant. Wzmiankę o sprostowaniu protokołu podpisuje przewodniczący składu orzekającego.
5. Wnioski, o których mowa w ust. 3, rozstrzyga zarządzeniem przewodniczący składu orzekającego po wysłuchaniu protokolanta. Od zarządzenia nie przysługuje odwołanie.
6. Z przebiegu rozprawy może być sporządzony stenogram lub zapis za pomocą aparatury utrwalającej dźwięk, niezależnie od sporządzenia protokołu. Stenogram przełożony na pismo zwykłe lub zapis dołącza się do protokołu.

Art. 64.

Przewodniczący składu orzekającego zamyka rozprawę, gdy Trybunał uzna sprawę za dostatecznie wyjaśnioną.

Art. 65.

W sprawach, w których ustawa nie wymaga rozpoznania na rozprawie, Trybunał rozstrzyga na posiedzeniu.

Orzeczenia Trybunału

Art. 66.

Trybunał orzekając jest związany granicami wniosku, pytania prawnego lub skargi.

Art. 67.

1. Trybunał wydaje orzeczenie po niejawnym naradzie sędziów składu orzekającego.
2. Narada obejmuje dyskusję i głosowanie nad mającym zapasć orzeczeniem i zasadniczymi motywami rozstrzygnięcia oraz sporządzenie orzeczenia.
3. Naradą kieruje przewodniczący składu orzekającego.

4. W sprawie o szczególnej zawłości albo z innych ważnych powodów można odroczyć wydanie orzeczenia na okres nie przekraczający 14 dni.

Art. 68.

1. Orzeczenie zapada zwykłą większością głosów.

2. Większością 2/3 głosów zapadają orzeczenia wydawane w pełnym składzie, które:

1) stwierdzają niezgodność z Konstytucją ustawy lub umowy międzynarodowej ratyfikowanej za zgodą wyrażoną w ustawie,

2) stwierdzają niezgodność ustawy z ratyfikowaną umową międzynarodową, której ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,

3) stwierdzają niezgodność z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych,

4) stanowią odstępienie od poglądu prawnego wyrażonego w orzeczeniu wydanym w pełnym składzie,

5) wśród wzorców kontroli zawierają Preambulę Konstytucji albo jeden lub kilka z następujących przepisów: art. 1, art. 2, art. 4, art. 5, art. 7, art. 8, art. 9, art. 10, art. 15, art. 16, art. 30, art. 31, art. 32 Konstytucji.

3. Przewodniczący składu orzekającego zbiera głosy sędziów według ich wieku poczynając od najmłodszego, sam zaś głosuje ostatni.

4. Członek składu orzekającego, który nie zgadza się z większością głosujących, może przed ogłoszeniem orzeczenia zgłosić zdanie odrębne, uzasadniając je w formie pisemnej; zdanie odrębne zaznacza się w orzeczeniu. Zdanie odrębne może dotyczyć także samego uzasadnienia.

5. Orzeczenie podpisuje cały skład orzekający, nie wyłączając sędziego przegłosowanego.

Art. 69.

Orzeczenie Trybunału może odnosić się do całego aktu normatywnego albo do poszczególnych jego przepisów.

Art. 70.

1. Trybunał wydaje wyroki w sprawach dotyczących:

1) zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją,

2) zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,

- 3) zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
- 4) skarg konstytucyjnych,
- 5) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych.

2. Trybunał wydaje postanowienia w sprawach:

- 1) rozstrzygania sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa,
- 2) rozstrzygania o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej,
- 3) powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej,
- 4) innych, nie wymagających wydania wyroku.

Art. 71.

1. Orzeczenie Trybunału powinno zawierać:

- 1) wymienienie składu orzekającego i protokolanta,
- 2) datę i miejsce wydania,
- 3) wymienienie wnioskodawcy i innych uczestników postępowania,
- 4) dokładne określenie aktu normatywnego, którego dotyczy orzeczenie,
- 5) przedstawienie zarzutów wnioskodawcy lub składającego skargę konstytucyjną,
- 6) rozstrzygnięcie Trybunału, w tym wynik głosowania sędziów.

2. Jeżeli Trybunał postanowi, że utrata mocy obowiązującej aktu normatywnego nastąpić ma po dniu ogłoszenia orzeczenia stwierdzającego niezgodność z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, w orzeczeniu określa się termin utraty mocy obowiązującej tego aktu.

3. Trybunał jest obowiązany, nie później niż w ciągu jednego miesiąca od ogłoszenia orzeczenia, sporządzić jego uzasadnienie w formie pisemnej; uzasadnienie podpisują sędziowie Trybunału, którzy głosowali nad orzeczeniem.

4. Jeżeli którykolwiek z sędziów, o których mowa w ust. 3, nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący składu orzekającego zaznacza na orzeczeniu przyczynę braku podpisu; jeżeli uzasadnienia nie może podpisać przewodniczący składu orzekającego, przyczynę braku podpisu zaznacza na orzeczeniu najstarszy wiekiem z głosujących sędziów Trybunału.

Art. 72.

Art. 71 ust. 1 oraz ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio do orzeczeń o niezgodności ratyfikowanych umów międzynarodowych z Konstytucją, ich uzasadnienia i zgłoszenia zdania odrębnego.

Art. 73.

1. Skład orzekający Trybunału może w każdym czasie, na posiedzeniu niejawnym, wydać postanowienie o sprostowaniu w orzeczeniu lub w jego uzasadnieniu niedokładności, błędów pisarskich lub rachunkowych albo innych oczywistych omyłek.

2. O sprostowaniu umieszcza się wzmiankę na oryginale orzeczenia, podpisaną przez przewodniczącego składu orzekającego, a na żądanie uczestników postępowania – także na przesłanych im odpisach.

Art. 74.

1. Na wniosek uczestnika postępowania skład orzekający Trybunału, który wydał orzeczenie, na posiedzeniu niejawnym rozstrzyga postanowieniem wątpliwości co do jego treści.

2. Jeżeli wniosku o wyjaśnienie wątpliwości nie może rozpoznać skład orzekający wskazany w ust. 1, wniosek powinien być rozpoznany przez taki sam skład.

Art. 75.

1. Postanowienia kończące postępowanie podejmowane są na posiedzeniu niejawnym. Wymagają one uzasadnienia.

2. Postanowienia niekończące postępowania w sprawie mogą być uchylane lub zmieniane wskutek zmiany okoliczności.

Art. 76.

W sprawach związanych z przygotowaniem rozprawy lub posiedzenia oraz w sprawach porządkowych wydawane są zarządzenia.

Art. 77.

1. Orzeczenie sporządzone w formie pisemnej ogłasza się uczestnikom postępowania. W czasie ogłaszania wyroku wszyscy obecni na sali rozpraw, z wyjątkiem składu orzekającego, stoją.

2. W ustnym uzasadnieniu orzeczenia przewodniczący składu orzekającego lub sędzia sprawozdawca podaje zasadnicze motywy orzeczenia oraz informuje o złożeniu zdań odrębnych. Sędzia, który zgłosił zdanie odrębne, przedstawia jego zasadnicze motywy.

Art. 78. Orzeczenia Trybunału, ogłoszone w sposób określony w art. 77, doręcza się uczestnikom postępowania niezwłocznie po sporządzeniu uzasadnienia.

Art. 79.

1. Wyroki Trybunału podlegają, z zastrzeżeniem ust. 2, ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Wyroki Trybunału orzekające niezgodność aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie publikacyjnym, w którym akt był ogłoszony, a gdy orzeczenie dotyczy aktu nie ogłoszonego w organie publikacyjnym – w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.
3. Postanowienia, o których mowa w art. 70 ust. 2 pkt 1-3, podlegają ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.
4. Prezes Trybunału kieruje wniosek o ogłoszenie wyroków i postanowień, o których mowa w art. 70 ust. 2 pkt 1-3, do Prezesa Rady Ministrów. Ogłoszenie odbywa się na zasadach i w trybie wskazanych w Konstytucji i ustawie o dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 296).

Art. 80

1. Trybunał wydaje zbiór swoich orzeczeń.
2. Nazwa „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego” podlega ochronie prawnej.

Rozdział 4

Przepisy przejściowe, dostosowujące i końcowe

Art. 82.

1. W sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepisy niniejszej ustawy.
2. Trybunał jest zobowiązany do rozstrzygnięcia spraw, o których mowa w ust. 1, w ciągu roku od dnia wejścia w życie ustawy. Termin jednego roku nie dotyczy spraw określonych w art. 84.

Art. 83.

1. W przypadku wniosków złożonych przez podmioty, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji, nierozstrzygniętych przed dniem wejścia w życie ustawy, prezes Trybunału, w terminie 14 dni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, zawiesza postępowania na 6 miesięcy i wzywa do uzupełnienia wniosków, według wymogów określonych w art. 32 ust. 2-5.
2. Jeżeli wniosek, o którym mowa w ust. 1 zostanie uzupełniony zgodnie z wymogami określonymi w art. 32 ust. 2-5, po upływie terminu, o którym mowa w ust. 1, Trybunał

postanawia o podjęciu zawieszzonego postępowania. W przeciwnym razie postępowanie umarza się.

Art. 84.

Traci moc ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 293).

Art. 85.

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

I

Trybunał Konstytucyjny (TK) jest organem władzy sądowniczej funkcjonującym 30 lat w polskim systemie prawnym. Jego właściwość jest określona w Konstytucji RP z 1997 r. Ustawodawca konstytucyjny w art. 197 przesądził o tym, że organizację Trybunału oraz tryb postępowania przed TK określa ustawa. Obecnie jest to ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 293). Kilkumiesięczne obowiązywanie tego aktu prawnego, kilkakrotnie już nowelizowanego, pokazuje, że zawarte w nim rozwiązania wymagają weryfikacji.

Zgodnie z § 84 załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz. U. z 2016 r. poz. 283): „Jeżeli zmiany wprowadzane w ustawie miałyby być liczne albo miałyby naruszać konstrukcję lub spójność ustawy albo gdy ustawa była już poprzednio wielokrotnie nowelizowana, opracowuje się projekt nowej ustawy”.

W związku z powyższym, wobec licznych problemów prawnych związanych z ustawą z 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, sygnalizowanych przez podmioty krajowe i międzynarodowe zainteresowane utrzymaniem ładu konstytucyjnego, celowe jest opracowanie i wydanie nowej ustawy w przedmiotowym zakresie.

W szczególności potrzeba taka wynika także z faktu sporu prawnego w który włączony został sam Trybunał Konstytucyjny. W dniu 9 marca 2016 r. w zawisłej przed Trybunałem sprawie K 47/15, Trybunał procedując w składzie nieznanym konstytucji i ustawie dokonał rozstrzygnięcia, które nie spełnia standardów orzeczenia TK. Wynikająca z tego odmowa publikacji i dalsze działanie Trybunału obok obowiązującego prawa tworzy zagrożenie powstania dwóch reżimów prawnych, co jest sprzeczne z zasadami pewności i bezpieczeństwa prawnego. Działalność ustawodawcy, który ma prawo stanowienia prawa powszechnie obowiązującego i regulowania zasad postępowania przed Trybunałem, może ten problem rozwiązać poprzez uchylenie kontrowersyjnego aktu z 2015 r. i wydaniu nowej regulacji.

Praktyka funkcjonowania TK do wejścia w życie ustawy z 2015 r., w tym zasób doświadczeń o charakterze organizacyjnym, jak i w zakresie postępowania oraz wydawania orzeczeń prowadzi do wniosku, że przepisy ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, z późn. zm.), czyli ustawy poprzedzającej ustawę z 2015 r., zapewniały temu organowi sprawne funkcjonowanie i właściwe wypełnianie jego kompetencji.

Podjęta w ten sposób zmiana jest formalnie całkowita. Ustawa będzie miała nowy kształt. Jednak w praktyce zmiana będzie łatwa do przyjęcia. Jej fundament stanowi przecież ustawa znana dobrze organom państwa, w tym Trybunałowi Konstytucyjnemu, ponieważ na jej podstawie orzekał jeszcze kilka miesięcy temu. W ustawie prowadzono zaledwie kilka istotnych zmian (ok. 7 artykułów) oraz kilkanaście częściowych dostosowań istniejących dotychczas norm, wynikających właśnie z wspomnianych na początku zdania zmian nazwanych istotnymi.

Projektodawca wprowadził je w celu usprawnienia procedowania oraz podniesienie rangi i legitymizacji orzeczeń TK. Uwzględnił też przy ich pomocy istotne orzecznictwo Trybunału.

II

Projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym zbudowany jest z pięciu rozdziałów: rozdział 1 dotyczy właściwości i ustroju Trybunału Konstytucyjnego, rozdział 2 określa postępowanie przed Trybunałem (Przepisy ogólne, Postępowanie o stwierdzenie zgodności ratyfikowanych umów międzynarodowych i aktów normatywnych z Konstytucją oraz w sprawie pytań prawnych, Orzekanie w sprawach skarg konstytucyjnych, Rozstrzygnięcie sporów kompetencyjnych, Badanie zgodności celów lub działalności partii politycznych z Konstytucją), rozdział 3 reguluje zasady i tryb orzekania oraz wykonywania orzeczeń (Rozprawy i posiedzenia, Orzeczenia Trybunału), rozdział 4 dotyczy ochrony obiektu i rozpraw, rozdział 5 to przepisy przejściowe i końcowe.

Pierwsze przepisy projektowanej ustawy nawiązują to pozycji ustrojowej Trybunału wynikającej z przepisów Konstytucji RP. W zakresie właściwości i ustroju Trybunału Konstytucyjnego projektowana ustawa charakteryzuje go jako organ władzy sądowniczej i określa jego kompetencje odwołując się do zakresu wskazanego w Konstytucji RP (art. 1, art. 2 i art. 3 projektu). Art. 4 projektu reguluje zakres obowiązków informacyjnych TK, które Trybunał realizuje wobec parlamentu (Sejmu i Senatu). Taki stan rzeczy wynika to nie tylko z zasady podziału władz, ale też ze wzajemnego ich równoważenia się. Mechanizm ten polega na tym, że władza ustawodawcza tworzy akty poddawane kontroli, jak i ewentualnie wykonuje orzeczenia TK przez tworzenie w miejsce przepisów uznanych przez TK za sprzeczne z Konstytucją, legalnych rozwiązań prawnych.

Przedkładanie Sejmowi i Senatowi informacji o istotnych problemach, wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału (art. 4 ust. 1) oraz możliwość przedstawiania właściwym organom stanowiącym prawo uwag o stwierdzonych uchybieniach i lukach w prawie, których usunięcie jest niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (art. 4 ust. 2) jest również wyrazem wynikającego z zasady podziału i równowagi władzy obowiązku współdziałania władz, określonego w Preambule do Konstytucji RP z 1997 r. Jest to tym bardziej istotne, że Konstytucja RP nie przyznała TK kompetencji do wprowadzania norm prawnych do systemu prawnego, w szczególności ustrojodawca nie upoważnił Trybunału do stanowienia norm prawa powszechnie obowiązującego. W zakresie konstytucyjnych kompetencji Trybunału nie działa również znana doktrynie, choć mocno dyskusyjna i kontrowersyjna, instytucja „ożywiania” starych przepisów ustawy poprzez uznanie sprzeczności z konstytucją nowych norm.

Art. 5 projektu określa skład TK i kadencję sędziów TK. Przepis stanowi, że w skład TK wchodzi 15 sędziów, co jest pochodną norm konstytucyjnych (ust. 1). Kadencja sędziów wynosi 9 lat (ust. 2). Art. 5 projektowanej ustawy określa też kwalifikacje kandydata na sędziego, które doprecyzowują konstytucyjne sformułowanie, że są oni wybierani „spośród osób wyróżniających się wiedzą prawniczą” (art. 194 ust. 1 zdanie 1 in fine Konstytucji RP). W art. 5 ust. 4 projektowanej ustawy określono zasady zgłaszania kandydatów na sędziów (grupa co najmniej 50 posłów lub Prezydium Sejmu) i zasady ich wyboru (uchwała podjęta bezwzględnie większością głosów w obecności co najmniej połowy ogólnej liczby posłów).

Art. 5 ust. 5 i 6 projektu określa zasady i tryb złożenia ślubowania przez osoby wybrane na stanowisko sędziego TK. Do jego odbioru ustawodawca upoważnia Prezydenta RP. W treści tego artykułu znajdziemy też rotę przysięgi oraz opisane konsekwencje, zarówno w zakresie odmowy jej złożenia, jak i samego złożenia. W pierwszym przypadku jest to równoznaczne ze zrzeczeniem się stanowiska. Konsekwencją złożenia ślubowania jest prawo

do rozpoczęcia urzędowania, a jednocześnie obowiązek prezesa TK do stworzenia takiemu sędziemu warunków umożliwiających podjęcie obowiązków sędziego. Jest to konsekwencja wyroku TK o sygn. K 34/15, w którym czytamy: "Ślubowanie składane wobec Prezydenta zgodnie z art. 21 ust. 1 ustawy o TK nie stanowi wyłącznie podniosłej uroczystości o charakterze symbolicznym, nawiązującej do tradycyjnej inauguracji okresu urzędowania. Wydarzenie to pełni dwie istotne funkcje. Po pierwsze, jest publicznym przyrzeczeniem sędziego do zachowania się zgodnie z rotą składanego ślubowania. W ten sposób sędzia deklaruje osobistą odpowiedzialność za bezstronne i staranne wykonywanie swoich obowiązków zgodnie z własnym sumieniem oraz poszanowaniem godności sprawowanego urzędu. Po drugie, złożenie ślubowania pozwala sędziemu rozpocząć urzędowanie, czyli wykonywanie powierzonego mu mandatu. Te dwa istotne aspekty ślubowania świadczą o tym, że nie jest to wyłącznie podniosła uroczystość, lecz zdarzenie wywołujące konkretne skutki prawne. Z tego względu włączenie Prezydenta w odbieranie ślubowania od wybranych przez Sejm sędziów TK należy ulokować w sferze realizacji kompetencji głowy państwa".

Konsekwencją tego jest wprowadzenie zobowiązania dla prezesa Trybunału do zapewnienia sędziemu po złożeniu ślubowania warunków umożliwiających wykonywanie obowiązków sędziowskich. Wiąże się to z niezawisłością sędziowską. Jedynym podmiotem uprawnionym do ograniczenia wykonywania przez sędziego jego obowiązków jest sąd dyscyplinarny.

Kolejne przepisy projektowanego rozdziału 1 dotyczą wynagrodzenia sędziego. Uzależniają je od przeciętnego wynagrodzenia ustalanego przez GUS, przy zastosowaniu określonego mnożnika. Wprowadzają też instytucję stanu spoczynku po zakończeniu kadencji, niezależnie od osiągnięcia wieku emerytalnego (art. 6).

Zasady funkcjonowania sędziego opierają się o jego niezawisłość. Art. 195 ust. 1 Konstytucji RP z 1997 r., a za nim art. 6 ust. 1 projektowanej ustawy stanowi, że „Sędziowie Trybunału w sprawowaniu swojego urzędu są niezawiśli i podlegają tylko Konstytucji”. Niezawisłość nie może być jednak traktowana jako podmiotowe uprawnienie sędziego. Jest to cecha, która decyduje o istocie wykonywania urzędu sędziego, a w ten sposób stanowi gwarancję rzetelności orzekania. Jedną z gwarancji niezawisłości jest instytucja immunitetu. Immunitet nie ma jednak charakteru absolutnego, a jedynie funkcjonalny. Dopuszczalne jest więc wkroczenie w zakres niezawisłości sędziowskiej, w niezbędnym zakresie, gdy celem jest ochrona powagi, autorytetu i niezależności władzy sądowniczej (zob. wyrok TK z 24 czerwca 1998 r. sygn. K 3/98).

Z powyższego względu, art. 7 projektu wprowadza procedurę zwolnienia z immunitetu. Ma to zapobiegać sytuacjom, w których sędzia powołując się na swoją niezawisłość i immunitet będzie działał bez podstawy prawnej czy wykraczając poza prawo. Ani niezawisłość, ani gwarantujący ją immunitet nie są instytucjami, które mają zapewnić bezkarność sędziego, czy wyłączać go spod prawa.

Ustawodawca podmiotem uprawnionym do uchylecia immunitetu uczynił Zgromadzenie Ogólne.

Art. 8 projektowanej ustawy określa zakres odpowiedzialności dyscyplinarnej, a jej art. 9 i 10 wprowadza procedurę dyscyplinarną. W kolejnych przepisach określa się skład sądu dyscyplinarnego (w pierwszej instancji – w składzie pięciu sędziów Trybunału, w drugiej instancji – w pełnym składzie sędziów Trybunału) oraz kary dyscyplinarne (upomnienie, nagana, usunięcie ze stanowiska sędziego Trybunału). Sędziów do składów orzekających i rzecznika dyscyplinarnego ustala w drodze losowania Zgromadzenie Ogólne.

Art. 11 projektu ustawy określa przesłanki wygaśnięcia mandatu. Wygaszenie mandatu na skutek orzeczenia o skazaniu na karę usunięcia ze stanowiska sędziego TK przez sąd dyscyplinarny zostało uzależnione od zgody Prezydenta RP. To rozwiązanie koresponduje z art. 126 Konstytucji RP, w którym ustawodawca konstytucyjny powierzył Prezydentowi RP zadanie stania na straży Konstytucji. Ma ono również związek z ustawową pozycją Prezydenta RP jako podmiotu odbierającego ślubowanie od osoby wybranej na stanowisko sędziego TK. Prezydent z mocy ustawy staje się bowiem gwarantem zachowania takiego sędziego zgodnie z prawem i etyką.

Zgoda Prezydenta na wygaszenie mandatu w wyniku orzeczenia sądu dyscyplinarnego ma również zagwarantować dodatkową ochronę sędziemu, który mógłby być wydalony ze służby z nadużyciem prawa przez Zgromadzenie Ogólne. Ma ona także równoważyć brak prawa do kasacji wobec orzeczenia sądu dyscyplinarnego.

W przypadku zaistnienia takiej sytuacji, Zgromadzenie Ogólne występuje do Prezydenta Rzeczypospolitej w drodze uchwały, a Prezydent wyraża zgodę w drodze postanowienia.

Rozdział 1 projektowanej ustawy określa również organy Trybunału. Zgodnie z art. 12 są nimi: Zgromadzenie Ogólne oraz prezes Trybunału. Zgromadzenie Ogólne tworzą sędziowie Trybunału (art. 12 ust. 2).

Prezes Trybunału zwołuje co najmniej raz w roku Zgromadzenie Ogólne, na którym omawia się działalność Trybunału oraz problemy wynikające z jego orzecznictwa. W Zgromadzeniu Ogólnym mają prawo wziąć także udział inne podmioty, które z racji kompetencji współdziałają z TK: przewodniczący zainteresowanych komisji sejmowych, komisji senackich, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, Minister Sprawiedliwości, Prokurator Generalny, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Rzecznik Praw Obywatelskich i Rzecznik Praw Dziecka. O zwołaniu Zgromadzenia Ogólnego prezes Trybunału zawiadamia Prezydenta Rzeczypospolitej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu i Prezesa Rady Ministrów, którzy także mogą wziąć udział w Zgromadzeniu Ogólnym bądź delegować swojego przedstawiciela (art. 13).

Art. 14 projektu wskazuje kompetencje Zgromadzenia Ogólnego. Zaliczają do nich: uchwalanie regulaminu Trybunału, wybór kandydatów na prezesa i wiceprezesa Trybunału, powoływanie i odwoływanie szefa Biura TK, uchwalanie statutu Biura Trybunału, uchwalenie projektu dochodów i wydatków Trybunału, zatwierdzanie informacji, o której mowa w art. 4 ust. 1, wykonywanie innych czynności, przewidzianych dla Zgromadzenia Ogólnego w ustawie lub w regulaminie (ust. 1). Artykuł ten w kolejnych ustępach określa też procedurę działania Zgromadzenia. Formuluje kworum pozwalające na przyjmowanie uchwał na poziomie co najmniej 10 sędziów Trybunału, co stanowi 2/3 ogólnej liczby sędziów określonej w art. 194 ust. 1 Konstytucji RP (wynoszącej 15 sędziów), Jednym z tych 10 musi być prezes lub wiceprezes Trybunału. Liczba 10 stanowi 2/3 od liczby 15, a więc nie jest to poziom zmieniony w stosunku do standardu przyjętego w 1997 r. Artykuł formuluje też zasady głosowania. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów, chyba że ustawa stanowi inaczej. O porządku obrad Zgromadzenia Ogólnego i jego terminie prezes Trybunału powiadamia wszystkich sędziów Trybunału co najmniej siedem dni przed jego terminem. Tylko w szczególnych przypadkach Zgromadzenie Ogólne może się uznać za zdolne do podejmowania uchwał, mimo niezachowania tego terminu. Nie jest to jednak możliwe w sytuacji, kiedy Zgromadzenie dokonuje wyboru kandydatów na prezesa lub wiceprezesa TK. Wybór tych osób jest zbyt ważny, by przeprowadzać go w okolicznościach wyjątkowych, przy skracanych terminach. Raczej należy szczególnie dochować wszelkich formalności.

Zgromadzeniu Ogólnemu przewodniczy prezes lub wiceprezes Trybunału. Jedną z uchwał jest Regulamin Trybunału, który jest ogłaszany w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”. Jest to akt prawa wewnętrznego, o który oparte jest funkcjonowanie Trybunału. Regulamin wchodzi w życie z dniem publikacji. Taka formuła bez *vacatio legis* jest dopuszczalna, ponieważ to akt prawa wewnętrznego i zasady demokratycznego państwa prawa nie stoją temu na przeszkodzie. Ustawowe oznaczenie momentu wejścia w życie wynika z obowiązku publikacji. Wprowadzenie tego obowiązku nie wymaga zmiany w ustawie 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, ponieważ jej art. 10 ust. 4 mówi: „W Monitorze Polskim ogłasza się również inne akty prawne, a także ogłoszenia, obwieszczenia i komunikaty organów, instytucji i osób, jeżeli odrębne ustawy tak stanowią”.

W art. 15 projektu określone są zasady wyboru prezesa i wiceprezesa TK. Kandydatów na te stanowiska wskazuje Zgromadzenie Ogólne. Powinno ono wybrać i wskazać co najmniej trzech kandydatów. Ustalenie docelowej liczby kandydatów (minimum 3) odbywa się na zasadach ogólnych funkcjonowania Zgromadzenia Ogólnego.

Spośród wskazanych przez Zgromadzenie Ogólne kandydatów, prezesa i wiceprezesa powołuje Prezydent RP. Jest to konstytucyjne uprawnienie Prezydenta RP o randze prerogatywy (art. 144 ust. 3 pkt 21 Konstytucji RP). Należy tym samym do decyzji z kręgu pełnej uznaniowości prezydenta.

Kolejne ustępy tego artykułu określają też zasady i termin procedowania Zgromadzenia w sprawie wyboru kandydatów. I tak, kandydatów na stanowisko prezesa lub wiceprezesa Trybunału, Zgromadzenie Ogólne wybiera w drodze głosowania tajnego spośród sędziów Trybunału, którzy uzyskali kolejno największą liczbę głosów. Uchwałę z nazwiskami kandydatów, prezes Trybunału przekazuje Prezydentowi Rzeczypospolitej. Przekazanie powinno nastąpić niezwłocznie.

Zgromadzenie Ogólne dotyczące wyboru kandydatów na stanowisko prezesa lub wiceprezesa Trybunału odbywa się między 30 a 15 dniem przed upływem kadencji urzędującego prezesa lub wiceprezesa. Od momentu powiadomienia sędziów TK o terminie Zgromadzenia Ogólnego, a do momentu rozpoczęcia tego Zgromadzenia, każdy sędzia Trybunału może zgłosić jako kandydata na stanowisko prezesa lub wiceprezesa Trybunału. Może tu zgłosić siebie albo innego sędziego Trybunału. Zgłoszenia dokonuje na piśmie do prezesa Trybunału.

Obradom Zgromadzenia Ogólnego w części dotyczącej wyboru kandydatów na stanowisko prezesa albo wiceprezesa Trybunału przewodniczy najstarszy wiekiem sędzia Trybunału uczestniczący w Zgromadzeniu Ogólnym. Prezes Trybunału po rozpoczęciu Zgromadzenia Ogólnego, na którym odbędzie się głosowanie nad kandydatami, przekazuje zgłoszenia sędziemu, który będzie przewodniczył obradom w części dotyczącej wyboru kandydatów na stanowisko prezesa lub wiceprezesa Trybunału.

Na podstawie zgłoszeń, sporządza się karty do głosowania. Dane zgłoszonych kandydatów umieszcza się na kartach głosowania w kolejności alfabetycznej. W wyborach mają prawo wziąć udział wszyscy sędziowie, o których mówi art. 194 ust. 1 konstytucji. Jednak norma określa kworum umożliwiające przeprowadzenie wyborów. Wynosi ono co najmniej 10 sędziów Trybunału. Każdy sędzia uczestniczący w wyborach kandydata na prezesa lub wiceprezesa Trybunału może głosować tylko na jednego ze zgłoszonych kandydatów.

W przypadku opróżnienia stanowiska prezesa lub wiceprezesa Trybunału, wybór kandydatów przeprowadza się w tym samym trybie i terminach. W okresie, kiedy nie jest obsadzone stanowisko prezesa Trybunału, Trybunałem kieruje wiceprezes na zasadach ogólnych określonych w kolejnych artykułach ustawy..

W kolejnych artykułach rozdziału 1 projekt ustawy określa kompetencje prezesa i wiceprezesa TK. Ze względu na niezawisłość sędziów, rola ta została ograniczona do reprezentacji Trybunału na zewnątrz oraz wykonywania innych czynności określonych w ustawie i regulaminie TK (art. 16 ust. 1). Określa też zadania wiceprezesa i sytuacji zastępstwa (art. 16 ust. 2 i 3).

Organizacyjne i administracyjne warunki pracy Trybunału zapewnia prezes Trybunału oraz podległe mu Biuro Trybunału. Biurem Trybunału kieruje szef, którego powołuje i odwołuje Zgromadzenie Ogólne na wniosek prezesa Trybunału. Szef Biura jest umocowany w aspekcie finansowym na poziomie podsekretarza stanu. Szczegółowy zakres zadań i strukturę Biura Trybunału określa statut.

Do pracowników Biura Trybunału stosuje się przepisy o pracownikach urzędów państwowych. Określa też kwestie uchwalania budżetu.

Zasady postępowania przed Trybunałem są określone przepisami ustawy o TK. W przypadkach nieuregulowanych ustawa odsyła do przepisów kodeksu postępowania cywilnego (art. 20). O tym traktuje rozdział 2 projektowanego aktu.

Jedną z podstawowych zasad postępowania przed TK jest to, by organ ten, w toku postępowania zbadał wszystkie istotne okoliczności w celu wszechstronnego wyjaśnienia sprawy. Trybunał w toku postępowania nie jest związany wnioskami dowodowymi uczestników postępowania i może z urzędu dopuścić dowody, jakie uzna za celowe dla wyjaśnienia sprawy. Sądy i inne organy władzy publicznej są obowiązane udzielić Trybunałowi pomocy i na jego żądanie przedstawić akta postępowania, wiążące się z postępowaniem przed Trybunałem. W szczególności Trybunał może zwracać się do Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego o informacje co do wykładni określonego przepisu prawa w orzecznictwie sądowym. Takie rozwiązanie umacnia zasadę niezależności Trybunału Konstytucyjnego i sprzyja realizacji zasady prawdy materialnej, a więc w wypadku postępowania przed TK ustaleniu wszelkich okoliczności dotyczących oceny legalności lub konstytucyjności kwestionowanego aktu normatywnego.

Art. 23 projektu gwarantuje jawność rozpraw przed TK. Od tej reguły możliwe są wyjątki, jeżeli przepis szczególnie tak stanowi. Art. 23 projektu w kolejnych ustępach wskazuje na zasady dotyczące ochrony informacji niejawnych. Przewodniczący składu orzekającego może wyłączyć jawność ze względu na bezpieczeństwo państwa lub ochronę informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”. Sędziowie Trybunału są upoważnieni do dostępu do informacji niejawnych związanych z rozpoznawaną przez Trybunał sprawą. Świadek lub biegły może być przesłuchany co do okoliczności stanowiących informację niejawną o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne” po zwolnieniu przez uprawniony organ od obowiązku zachowania tajemnicy. Odmowa zgody może być uzasadniona jedynie ważnym interesem państwa. Świadek lub biegły nie może skorzystać z prawa odmowy złożenia zeznań jeżeli Trybunał uzna taką odmowę za nieuzasadnioną.

Projekt określa też zasady ponoszenia kosztów postępowania przed TK. Przesądza o tym, że koszty ponosi Skarb Państwa.

Istotnym z punktu widzenia działalności orzeczniczej jest art. 25 projektowanego aktu. Określa on zasady komponowania składów orzekających. W dyskusjach nad kształtem składów orzekających toczących się w ostatnich miesiącach podnoszono, że rozstrzygając o tym, że różne sprawy będą rozpoznawane przez TK w różnych składach orzekających, ustawodawca zobowiązany jest do podziału spraw wedle właściwie dobranych i racjonalnych kryteriów. Sprawy bardziej skomplikowane lub dotyczące konstytucyjności aktów prawnych wyżej usytuowanych w hierarchii źródeł prawa powinny być rozpoznawane przez większe składy orzekające niż sprawy prostsze lub dotyczące konstytucyjności aktów prawnych o stosunkowo niskiej randze. Różne gremia podkreślały, że ustawodawca nie może dokonywać podziału spraw między różne składy orzekające dowolnie i arbitralnie, gdyż jest to pewna forma klasyfikowania spraw rozpoznawanych przez Trybunał wedle ich wagi i znaczenia.

Z powyższych względów projektodawca postanowił zaproponować orzekanie w trzech rodzajach składów orzekających: pełnym składzie, składzie siedmiu sędziów i w składzie trzech sędziów. Kryterium podziału spraw między poszczególne składy ma charakter przedmiotowy. Polega ono na gradacji spraw rozpatrywanych przez dany skład, w zależności od rodzaju poddawanego kontroli aktu i materii danej sprawy.

W pełnym składzie TK ma orzekać w sprawach: sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa, o stwierdzenie przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej oraz powierzeniu Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej, zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych, z wniosku Prezydenta Rzeczypospolitej o stwierdzenie zgodności ustawy z Konstytucją przed jej podpisaniem lub umowy międzynarodowej z Konstytucją przed jej ratyfikacją, a także o szczególnej zawichości. Problem oceny i uznania sprawy za sprawę o szczególnej zawichości ustawa pozostawia przesowi Trybunału. Formuluje jednak również krąg alternatywnych podmiotów, które także mogą uznać jakąś sprawę za szczególnie zawiłą. Wynika to z faktu, że różne podmioty mają różną pozycję w systemie ustrojowym państwa i kierują się innymi przesłankami oceny. Dlatego z perspektywy Trybunału, za szczególnie zawiłą sprawę może uznać jeszcze skład orzekający. Z podmiotów zewnętrznych jest to Prezydent RP, który jest „strażnikiem konstytucji” (art. 126 ust. 2 Konstytucji RP), a więc może żądać oceny konstytucyjności problemu w pełnym, a więc bardziej legitymizowanym i reprezentatywnym składzie.

Do grona tych podmiotów projektodawca dołączył Prokuratora Generalnego. Prokurator Generalny może występować z wnioskiem do TK w sprawach wymienionych w art. 188 Konstytucji RP (art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji RP). Obok tego uprawnienia, organ ten, od początku funkcjonowania TK, jest uczestnikiem postępowania przed Trybunałem, co wynikało z kolejnych ustaw o TK (z 1985 r., 1997 r. i 2015 r.). Wskazane kompetencje Prokuratora Generalnego są związane z tym, że organ ten stoi na straży praworządności oraz ma za zadanie ochronę interesu publicznego.

Ze względu na pozycję Prokuratora Generalnego w postępowaniu przed Trybunałem, zasadne jest, by organ ten mógł występować z wnioskiem o skierowanie sprawy o szczególnej zawichości na pełny skład (zob. art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. f projektu). Przemawia za tym ustrojowa rola Prokuratora jako podmiotu stojącego na straży interesu publicznego. Należy bowiem pamiętać, że kontrola konstytucyjności prawa ma w pierwszej kolejności zapewnić ład w systemie prawnym i eliminować nielegalne akty normatywne lub ich części. To pośrednio oddziałuje na realizację indywidualnych interesów poszczególnych podmiotów. Za

ukształtowaniem kompetencji Prokuratora Generalnego, o której mowa w art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. f projektu przemawia także praktyka. Wieloletnie doświadczenie urzędu Prokuratora Generalnego jako organu uczestniczącego w postępowaniu przed TK sprawia, że jest on właściwy do rozpoznania i zdefiniowania sprawy jako „szczególnie zawiłej”, którą należałoby rozpatrzyć na pełnym składzie, by w ten sposób rzetelnie i w sposób pogłębiony cały skład Trybunału mógł ugruntowywać rządy prawa.

Podmioty te kierują stosowny wniosek do Trybunału. Jego skutkiem jest działanie odpowiednich organów Trybunału w ustawowych procedurach, w efekcie którego następuje przekazanie sprawy na pełny skład. Założenie wniosku o uznanie sprawy za szczególnie zawiłą jest dla Prezydenta i Prokuratora Generalnego ograniczone terminem 60 dni od otrzymania informacji o toczącym się postępowaniu. Tego rodzaju ograniczenie terminu wynika z wymogu racjonalności postępowania. Jest również dopasowane do innych terminów wyznaczających poszczególne etapy procedowania.

Za taką sprawę o szczególnej zawiłości uznaje się także z mocy ustawy sprawę, w której szczególną zawiłość wiąże się z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej, albo gdy skład orzekający zamierza odstąpić od poglądu prawnego wyrażonego w orzeczeniu wydanym w pełnym składzie (art. 25 ust. 1 pkt 1). Orzekanie w pełnym składzie dotyczy także ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.

W składzie siedmiu sędziów Trybunału ma orzekać w sprawach: zgodności ustaw albo ratyfikowanych umów międzynarodowych z Konstytucją, zgodności ustaw z umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie (art. 25 ust. 1 pkt 2).

W składzie trzech sędziów Trybunał ma orzekać w sprawach: zgodności innych aktów normatywnych z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami, zażaleń na odmowę nadania biegu wnioskowi o stwierdzenie zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawami oraz skargom konstytucyjnym, wyłączenia sędziego (art. 25 ust. 1 pkt 3).

Art. 25 ust. 2 projektu ustawy definiuje jednocześnie, że rozprawa w pełnym składzie wymaga udziału co najmniej jedenastu sędziów Trybunału. Tak określone kworum ma być gwarancją, że przy orzekaniu w najważniejszych sprawach posiadających szczególne znaczenie dla państwa, w wydaniu rozstrzygnięcia będzie brał udział zawsze cały lub prawie cały skład Trybunału, co będzie miało wpływ na kształtowanie autorytetu wydanego orzeczenia oraz samego organu. O randze orzekania w pełnym składzie może też świadczyć to, że rozprawie w tym zakresie przewodniczy prezes lub wiceprezes Trybunału, a w razie przeszkód w przewodniczeniu przez te osoby – najstarszy wiekiem sędzia Trybunału.

Liczebność składu wynika ze szczególnej wagi spraw. Sprawy mniejszej wagi rozpatrywane są w składzie 5 sędziów. Ponieważ większość spraw, w tym także wniosków konstytucyjnych, będzie rozpatrywana w składzie 5 sędziów, nie jest możliwe podnoszenie zarzutu, że skład na poziomie 11 sędziów może blokować działanie Trybunału w kontekście rozpatrywania wniosków konstytucyjnych, co było podnoszone przy nowelizacji ustawy o TK w grudniu 2015 r. Tam rozwiązanie przewidywało przecież rozpatrywanie wszystkich wniosków w pełnym składzie, który liczył 13 sędziów. Obecne rozwiązanie na poziom pełny przesuwa również tylko najważniejsze sprawy. Pozostawia także wskazanym w normie podmiotom możliwość podniesienia składu orzekającego z 5-osobowego na pełny skład.

„Jest to również zgodne ze standardami europejskimi. Jak pisze Komisja Wenecka w opinii 11 marca 2016 r., „wymóg obecności 2/3 ogólnej liczby sędziów sądu konstytucyjnego wydaje się najczęściej stosowany w krajach europejskich, np. Albanii, Armenii, Austrii, Azerbejdżanie, Białorusi, Bułgarii, Republice Czeskiej, Gruzji, Litwie, Mołdawii, Rumunii, w Federacji Rosyjskiej i na Węgrzech. Federalny Trybunał Konstytucyjny w Niemczech składa się z dwóch senatów, każdego liczącego po ośmiu sędziów. Artykuł 15 ust. 2 ustawy o Federalnym Trybunale Konstytucyjnym wymaga obecności przynajmniej sześciu sędziów w każdym z senatów. Oznacza to wymóg obecności trzech czwartych ogólnej liczby członków senatu. Takie samo kworum musi zostać spełnione w Trybunale Konstytucyjnym Andory oraz w Sądzie Konstytucyjnym Gruzji, gdy ten zasiada jako kolegium (odpowiednik izby). Z drugiej strony, rzadko zdarza się, aby sąd konstytucyjny osiągał wymagane kworum przy obecności zwykłej większości sędziów, jak dzieje się to w przypadku Słowenii.”(pkt 59 i następane).

Sędziów do składu orzekającego Trybunału, w tym przewodniczącego składu i sędziego sprawozdawcę z uwzględnieniem kolejności wpływu spraw, wyznacza prezes Trybunału (art. 25 ust. 3).

W ostatnim, czwartym ustępie tej normy jest określony termin dla Prezydenta Rzeczypospolitej, w jakim może realizować swoje uprawnienie do zażądania zmiany składu rozpatrującego na pełny. Wynosi on 60 dni od otrzymania informacji o wpłynięciu wniosku określonej w art. 33. W ten sposób wyważone zostało prawo Prezydenta i racjonalność postępowania. Zbyt późne złożenie wniosku mogłoby zablokować postępowanie. Ustawa nie wskazuje natomiast terminu dla ewentualnego wniosku w tej kwestii ze strony składu orzekającego. Jest to działanie świadome, bo pozwala składowi na takie wnioskowanie w każdym momencie, kiedy okaże się to potrzebne. Nawet jeśli problem ujawni się w trakcie rozprawy.

Ze względu na realizację zasady bezstronności i niezawisłości sędziowskiej, projekt określa zasady wyłączenia sędziego z mocy prawa. Sędzia podlega wyłączeniu od udziału w rozstrzygnięciu w sprawach, w których: wydał lub uczestniczył w wydaniu zakwestionowanego aktu normatywnego, wyroku, decyzji administracyjnej albo innego rozstrzygnięcia, był przedstawicielem, pełnomocnikiem, radcą prawnym lub doradcą jednego z uczestników w postępowaniu, zachodzą inne przyczyny uzasadniające wyłączenie sędziego, określone w art. 48 kodeksu postępowania cywilnego. Istnieje też możliwość wyłączenia sędziego na jego żądanie lub na żądanie uczestnika postępowania, jeżeli zostanie uprawdopodobnione istnienie innych okoliczności, mogących wywołać wątpliwość co do jego bezstronności. O wyłączeniu sędziego z przyczyn określonych w ustawie postanawia prezes Trybunału, a z innych przyczyn Trybunał. Do czasu rozstrzygnięcia sprawy o wyłączenie sędziego Trybunału może wykonywać tylko czynności nie cierpiące zwłoki (art. 26).

Art. 27 projektu określa grono uczestników postępowania. Są to: podmiot, który złożył wniosek lub skargę konstytucyjną; organ, który wydał akt objęty wnioskiem lub skargą konstytucyjną, albo Prokurator Generalny Skarbu Państwa, jeżeli Rada Ministrów wyznaczyła Prokuratoria Generalną Skarbu Państwa do reprezentowania Rady Ministrów lub ministrów w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym; sąd, który przedstawił Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne, o ile zgłosił udział w postępowaniu wszczętym na skutek tego pytania prawnego i wyznaczył spośród sędziów tego sądu umocowanego przedstawiciela; organ statutowy partii – w sprawach o stwierdzenie zgodności celów lub działalności partii politycznych z Konstytucją; centralny konstytucyjny organ państwa, którego dotyczy spór kompetencyjny; Prokurator Generalny; przedstawiciele Sejmu, Prezydenta Rzeczypospolitej i Ministra Spraw Zagranicznych – w sprawach o stwierdzenie

zgodności z Konstytucją umów międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 89 ust. 1 Konstytucji; przedstawiciele Prezydenta Rzeczypospolitej i Ministra Spraw Zagranicznych – w sprawach o stwierdzenie zgodności z Konstytucją innych ratyfikowanych umów międzynarodowych; Rzecznik Praw Obywatelskich, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu dotyczącym skargi konstytucyjnej; Rzecznik Praw Dziecka, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu wszczętym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich lub w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej, dotyczących praw dziecka.

W przypadku, gdy Prezydent Rzeczypospolitej wystąpi z wnioskiem o uznanie sprawy za szczególnie zawiłą, ustawa przyznaje także jemu status uczestnika takiego postępowania. Jest to konsekwencją zachowania Prezydenta i poszanowania jego interesu jako strażnika konstytucji. Dotyczy to także sytuacji, kiedy prezydent wystąpi z wnioskiem o rozpatrzenie sprawy poza kolejnością wpływu (art. 37 ust 4)

W szczególnym przypadku, w sprawie dotyczącej uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej, w rozprawie osobiście uczestniczą Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego oraz Prokurator Generalny (art. 28).

W innych przypadkach uczestnik postępowania może działać przed Trybunałem osobiście lub przez umocowanego przedstawiciela. Przedstawicielem Marszałka Sejmu, Sejmu lub grupy posłów musi być poseł. Obok przedstawicieli, można ustanowić także pełnomocników spośród osób niebędących posłami lub senatorami, w liczbie co najwyżej trzech. W sprawach rozpoznawanych przez Trybunał w pełnym składzie uczestniczy Prokurator Generalny lub jego zastępca. W sprawach rozpoznawanych w innym składzie uczestniczy prokurator Prokuratury Krajowej.

Projekt ustawy określa szczegółowo kwestie pism procesowych. Pozwala też wnioskodawcy na wycofanie wniosku, pytanie prawnego albo skargi do momentu rozpoczęcia rozprawy. To odzwierciedla zasadę dyspozycyjności. Od woli podmiotu inicjującego postępowanie przed TK zależy uruchomienie kontroli. Wnioskodawca, sąd albo skarżący może na zasadach określonych ustawą dysponować swoimi prawami procesowymi i materialnymi w postępowaniu.

Z uwagi na bycie uczestnikiem postępowania dane podmioty mają też określone obowiązki wynikające z projektowanej ustawy. W szczególności pisma inicjujące postępowanie muszą spełniać wymogi formalne.

Pisma procesowe muszą odpowiadać ustawowym wymogom (art. 32). W porównaniu z rozwiązaniem z ustawy o TK z 1997 r. doszło w tej normie do przededefiniowania wymogów. W starym rozwiązaniu wniosek i pytanie miały taki sam kształt formalny. Obecnie kształt wniosku został doprecyzowany o szereg elementów. Kształt pytania prawnego został utrzymany. I tak, wniosek powinien zawierać: oznaczenie podmiotu uprawnionego do złożenia wniosku; podanie podstawy prawnej działania podmiotu uprawnionego do złożenia wniosku; oznaczenie rodzaju pisma; określenie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części; wskazanie wzorca kontroli; uzasadnienie. Z kolei uzasadnienie powinno zawierać kolejno: przywołanie treści kwestionowanego wnioskiem przepisu wraz z jego wykładnią; przywołanie treści wzorców kontroli wraz z ich wykładnią; określenie problemu konstytucyjnego i zarzutu niekonstytucyjności; wskazanie argumentów lub dowodów na poparcie zarzutu niekonstytucyjności; wskazanie argumentów lub dowodów na to, że wniosek dotyczy istotnego zagadnienia prawnego wymagającego rozstrzygnięcia Trybunału. Do wniosku składanego przez grupę posłów lub senatorów należy dołączyć też się listę posłów

lub senatorów popierających wnioski wraz z ich podpisami. Z kolei wniosek pochodzący od organu lub organizacji, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 2-5 Konstytucji, powinien zawierać także powołanie przepisu prawa lub statutu, wskazującego, że kwestionowana ustawa lub inny akt normatywny dotyczy spraw objętych ich zakresem działania. Jest to istotna i celowa reforma. Ma wpłynąć na poprawę jakości wniosków. Jest efektem wynikającym z doświadczeń praktyki.

Pytanie prawne powinno zawierać: wskazanie organu, który wydał kwestionowany akt normatywny, określenie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części, sformułowanie zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą kwestionowanego aktu normatywnego, uzasadnienie postawionego zarzutu, z powołaniem dowodów na jego poparcie. Pytanie prawne powinno także wskazywać, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą pytanie zostało postawione, a ponadto wymienić organ, przed którym toczy się postępowanie w sprawie, oraz oznaczenie sprawy. Jest to taki sam kształt, jaki był przyjęty w ustawie z 1997 r. Projektodawca jedynie przeddefiniował w tym zakresie kształt normy, umieszczając te wymogi w innym miejscu artykułu (ustępy 6 i 7), co jest naturalną konsekwencją zmian odnośnie wymogów odnoszących się do wniosku konstytucyjnego.

Szczegółowe określenie wymogów pism procesowych składanych do TK ma ułatwić ich sporządzanie przez podmioty uprawnione do inicjowania postępowania. Pomoże też rozważyć i przygotować rzetelnie sprawę, a także będzie gwarancją, że wnioski czy pytania prawne nie będą kierowane do Trybunału w sprawach oczywiście bezzasadnych. Ponadto właściwe oznaczenie kwestionowanego aktu normatywnego i wzorców kontroli oraz przedstawienie ich wykładni może usprawnić podejmowanie rozstrzygnięć przez Trybunał, który w pismach procesowych otrzyma pogłębione studium nad problemami konstytucyjnymi pojawiającymi się w systemie aktów normatywnych.

Projekt ustawy określa też zasady administrowania dokumentami. O wpłynięciu wniosku albo pytania prawnego Prezes Trybunału informuje pozostałych uczestników postępowania, przekazuje im odpisy wniosku albo pytania prawnego oraz poucza o prawie złożenia pisemnych wyjaśnień (art. 33). W związku z wprowadzeniem prawa Prezydenta do złożenia wniosku o przeniesienie sprawy na pełny skład jako szczególnie zawilej (art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. f) oraz skorzysta z prawa do żądania rozpatrzenia sprawy poza kolejnością (art. 37 ust. 4), norma obowiązuje Prezesa Trybunału do informowania Prezydenta o wpłynięciu wniosków i pytań prawnych, aby umożliwić mu takie działanie. Z kolei poprzez art. 51 obejmuje to skargi konstytucyjne (zawarte tam odpowiednie stosowanie art. 33).

Art. 34 projektu zobowiązuje uczestników postępowania do składania Trybunałowi wszelkich wyjaśnień dotyczących sprawy oraz do zgłaszania dowodów, potrzebnych do jej wyczerpującego wyjaśnienia. Koreponduje to z ustawowym obowiązkiem wszechstronnego zbadania sprawy przez Trybunał i sprzyja ustaleniu prawdy materialnej, która w postępowaniu przed TK polega na stwierdzeniu zgodności albo niezgodności danego aktu normatywnego lub jego części z Konstytucją (ewentualnie z innym niż przedmiot kontroli aktem wyższego rzędu).

Uczestnicy postępowania mają prawo przeglądać akta sprawy oraz sporządzać i otrzymywać odpisy lub wyciągi z tych akt. Prezes Trybunału albo przewodniczący składu orzekającego mogą zezwolić innym osobom na przeglądanie akt, jeżeli jest to uzasadnione ważnym interesem prawnym tej osoby lub interesem publicznym. Nie dotyczy to spraw rozpoznawanych z wyłączeniem jawności (art. 34 ust. 2 i art. 35). Dzięki tym regulacjom realizowana jest jawność postępowania przed Trybunałem, która stanowi element rzetelnej

procedury przed tym organem. Takie przepisy sprzyjają budowaniu zaufania do państwa i prawa, a więc urzeczywistnieniu zasady demokratycznego państwa prawnego.

Art. 36 projektu ustawy precyzuje zasady rozpatrywania wniosków podmiotów, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 2-5. W pierwszej kolejności przeprowadzona jest kontrola formalna (rozpoznanie wstępne). Braki formalne uzupełnia się. Wniosek oczywiście bezzasadny lub nieuzupełniony w terminie, pozostaje bez dalszego biegu. Wnioskodawca może złożyć zażalenie. Ustawa określa też procedurę rozpatrywania zażalenia. Warto podkreślić, że obejmuje to również wnioski Krajowej Rady Sądownictwa. W dotychczasowym stanie prawnym, wnioski KRS szły bezpośrednio na procedowanie merytoryczne. Skierowanie ich do kontroli formalnej ma uzasadnienie, ponieważ ma zagwarantować, że KRS nie będzie wykraczała poza konstytucyjnie i ustawowo przyznane jej kompetencje, a zatem będzie obejmowała swoimi wnioskami tylko sprawy dotyczące niezawisłości sędziów i niezależności sądów.

Zgodnie z art. 37 ust. 1 projektowanego aktu, wnioski i pytania prawne, co do których nie zachodzą przeszkody formalne, prezes Trybunału kieruje do rozpoznania na rozprawie przez właściwy skład orzekający oraz wyznacza termin rozprawy.

Art. 37 ust. 2 projektu uszczegóławia zasady wyznaczania niektórych terminów rozpraw. Wprowadza on pewne ograniczenia dotyczące ustalania terminów rozpraw w sprawach wniosków konstytucyjnych (nie dotyczy to pytań prawnych). Zasadą jest, że rozprawy, na których rozpatrywane będą wnioski, mają być wyznaczane według kolejności wpływu do TK. Ale norma ta nie jest bezwzględna. Art. 37 ust. 3 projektowanego aktu przewiduje następnie wyjątki od obowiązku rozpatrywania na rozprawach wniosków w kolejności wpływu. Są to przypadki: 1) wniosków w sprawie zgodności ustaw przed ich podpisaniem i umów międzynarodowych przed ich ratyfikacją z Konstytucją; 2) wniosków w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy budżetowej albo ustawy o prowizorium budżetowym przed ich podpisaniem; 3) wniosków w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, 4) wniosków o stwierdzenie przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej; 5) wniosków w sprawie sporów kompetencyjnych między centralnymi konstytucyjnymi organami państwa.

Pominięcia wymogu kolejności rozpatrywania według terminu wpływu może zażądać także Prezydent RP. Na jego żądanie prezes Trybunału jest zobowiązany do wyznaczenia terminu rozprawy z pominięciem wymogu kolejności rozpatrywania (art. 37 ust. 4). Jest to wynik uprawnień prezydenta jako strażnika konstytucji.

Tego rodzaju wyjątki rozluźniają sztywny zapis ustawowy i pozwalają na racjonalne zarządzanie kwestiami badania zgodności ustaw z konstytucją. Gwarantują też priorytet sprawom obywatelskim (pytania prawne).

W przypadku łącznego rozpoznawania wniosków, termin rozpatrywania określa się wg terminu wpływu pierwszego wniosku (art. 37 ust. 5). Włączenie Prezydenta RP w procedurę, która umożliwia odstępstwo od zasady rozpatrywania wniosków na rozprawach według kolejności wpływu jest wyrazem współdziałania władz. W ten sposób ustawodawca włącza organ, który ma czuwać nad przestrzeganiem Konstytucji RP w procedury postępowania przed Trybunałem, a zatem w system ochrony ładu konstytucyjnego. Może to być także inspiracją dla wnioskodawców (podmiotów określonych w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji RP), którym należy na rozpatrzeniu wniosku z pominięciem ustawowej

kolejności, do nawiązania dialogu z Prezydentem RP w działaniu na rzecz dobra wspólnego i budowaniu demokratycznego państwa prawa.

Art. 38 projektu określa zakres kompetencji przewodniczącego składu orzekającego. Przewodniczący może w szczególności: zarządzić doręczenie uczestnikom postępowania odpowiednich pism, wniesionych w toku postępowania, wezwać uczestników postępowania do przedstawienia, w formie pisemnej, w ustalonym terminie, stanowiska w sprawie, zarządzić przedstawienie przez uczestników postępowania dokumentów i innych materiałów, potrzebnych do wyjaśnienia sprawy, wezwać do udziału w postępowaniu inne organy lub organizacje, których udział uzna za celowy dla należytego wyjaśnienia sprawy.

Projektowany art. 39 określa przesłanki umorzenia postępowania. Zgodnie z tym przepisem, Trybunał umarza na posiedzeniu niejawnym postępowanie w następujących przypadkach: jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne, na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej, jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał. Jeżeli te okoliczności ujawnią się na rozprawie, Trybunał na rozprawie wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania.

Projektowana ustawa stanowi, że pozostałe kwestie z zakresu postępowania wewnętrznego w TK określa regulamin Trybunału (art. 40). W związku z tym, należy mieć na względzie, że regulamin Trybunału jest aktem wewnątrznie obowiązującym, a zatem nie może zawierać przepisów o charakterze powszechnie obowiązującym. W związku z tym akt ten może regulować wyłącznie kwestie postępowania wewnętrznego w TK nieuregulowane w ustawie o Trybunale. Przepisy regulaminu będą wiązały jedynie jednostki organizacyjnie podległe organowi wydającemu akt. Nie będą one mogły ustanawiać uprawnień lub obowiązków wobec podmiotów trzecich.

Postępowanie o stwierdzenie zgodności ratyfikowanych umów międzynarodowych i aktów normatywnych z Konstytucją oraz w sprawie pytań prawnych opiera się o obowiązkowy udział w rozprawie organu, który wydał akt normatywny objęty wnioskiem, lub jego przedstawiciela. W rozprawie o stwierdzenie zgodności ratyfikowanych umów międzynarodowych z Konstytucją obowiązkowy jest udział przedstawicieli Prezydenta Rzeczypospolitej, Ministra Spraw Zagranicznych i Prokuratora Generalnego, a w przypadku umów międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 89 ust. 1 Konstytucji – również przedstawiciela Sejmu (art. 41).

Art. 42 projektu wskazuje kryteria kontroli konstytucyjności prawa przez TK. Zgodnie z tym przepisem Trybunał, orzekając o zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, może badać treść aktu normatywnego albo jego części albo tryb jego wydania określony w Konstytucji. Proponując taką redakcję przepisu projektodawca chce rozwiązać istniejące w praktyce orzeczniczej problemy związane ze sprawami, w których kwestionowany jest tryb prawodawczy. W szczególności art. 42 projektu przesądza, że kontrola trybu wydania aktu normatywnego ma dotyczyć reguł wynikających wyłącznie z Konstytucji. W ten sposób będzie można uniknąć kontrowersji związanych z oceną regulaminowych i ustawowych przepisów o tworzeniu prawa. To pozwoli również na zamknięcie dyskusji odnośnie do stawianych Trybunałowi zarzutów, że kontrolując tryb prawodawczy nie bada zgodności aktów niższego rzędu z aktami wyższego rzędu, a dokonuje kontroli poziomej, a nawet kontroli zgodności aktu wyższego rzędu z aktem niższego rzędu (np. trybu uchwalenia ustawy z Regulaminem Sejmu), czego zgodnie z Konstytucją czynić nie może. Ponadto wyznaczenie wyraźnego punktu odniesienia w wypadku kontroli trybu prawodawczego, jakim jest Konstytucja, będzie sprzyjać pewności prawa. Jednocześnie będzie to zabezpieczenie

przeciwko dotychczasowemu nadużywaniu argumentów związanych z uchybieniami legislacyjnym w obrębie Regulaminu Sejmu albo Regulaminu Senatu, które nie znajdowały podstaw w szczegółowych przepisach Konstytucji RP o trybie ustawodawczym.

Projekt wprowadza do procedury także dwie kwestie szczególne. Pierwsza dotyczy przypadku zwrócenia się przez Prezydenta Rzeczypospolitej do Trybunału o stwierdzenie zgodności z Konstytucją ustawy budżetowej albo ustawy o prowizorium budżetowym przed jej podpisaniem. Wtedy Trybunał jest zobowiązany orzekać w sprawie nie później niż w terminie dwóch miesięcy od dnia złożenia wniosku w Trybunale. Z kolei w sprawach o stwierdzenie zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, w których orzeczenie Trybunału może wywoływać skutki wiążące się z nakładami finansowymi nieprzewidywanymi w ustawach, o których mowa w art. 43, prezes Trybunału ma obowiązek zwrócić się do Rady Ministrów o wydanie opinii. Rada Ministrów powinna ją wydać w terminie dwóch miesięcy. Brak opinii Rady Ministrów po upływie tego terminu nie wstrzymuje rozpoznawania sprawy.

Zgodnie z projektem, zasady dotyczące orzekania o zgodności ratyfikowanych umów międzynarodowych i aktów normatywnych z Konstytucją stosuje się odpowiednio do rozpoznawania pytania prawnego.

Odrębną częścią projektu ustawy jest orzekanie w sprawach skarg konstytucyjnych (art. 46-52). Skarga konstytucyjna może być wniesiona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana, w ciągu 3 miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia. Skargę Trybunał rozpoznaje na zasadach i w trybie przewidzianym dla rozpoznawania wniosków o stwierdzenie zgodności ustaw z Konstytucją oraz innych aktów normatywnych z Konstytucją lub ustawami. W przypadku skarg nie obowiązują jednak przepisy odnoszące się do wniosków, dotyczące ich rozpoznawania wg kolejności wpływu. Oznacza to, że termin rozpatrywania skarg pozostaje w dyspozycji Trybunału. Skarga poza wymaganiami dotyczącymi pisma procesowego powinna zawierać: dokładne określenie ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją; wskazanie, jakie konstytucyjne wolności lub prawa i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone; uzasadnienie skargi, z podaniem dokładnego opisu stanu faktycznego. Do skargi należy załączyć wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie, z podaniem daty jej doręczenia, wydane na podstawie zakwestionowanego aktu normatywnego (art. 47). Z powyższego wynika, że projektodawca utrzymał dotychczasowe wymogi dotyczące skargi konstytucyjnej.

Przy skardze konstytucyjnej utrzymany został przymus adwokacki. Skargę i zażalenie na postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu musi sporządzić adwokat lub radca prawny, chyba że skarżącym jest sędzia, prokurator, notariusz, profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych. Skarżącym przysługuje możliwość ustanowienia adwokata lub radcy prawnego z urzędu na podstawie kodeksu postępowania cywilnego z powodów finansowych. Skarga podlega wstępnemu rozpoznaniu na zasadach ustawowych.

W przypadku wniesienia skargi konstytucyjnej, Trybunał może wydać tzw. postanowienie tymczasowe. Dotyczy ono indywidualnych skarżących spraw, a jego celem jest zabezpieczenie interesu podmiotu składającego skargę lub interesu publicznego. Jest to postanowienie o zawieszeniu lub wstrzymaniu wykonania orzeczenia w sprawie, której skarga dotyczy, jeżeli wykonanie wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia mogłoby spowodować skutki nieodwracalne, wiążące się z dużym uszczerbkiem dla skarżącego lub gdy przemawia

za tym ważny interes publiczny lub inny ważny interes skarżącego. Postanowienie to doręcza się bezzwłocznie skarżącemu oraz właściwemu organowi sądowemu lub organowi egzekucyjnemu (art. 50). Należy podkreślić, że projektodawca świadomie przewidział możliwość wydania postanowienia tymczasowego jedynie w sprawach procedowanych na podstawie skarg konstytucyjnych, gdyż przy tej formie kontroli rozstrzygnięcie Trybunału może mieć wpływ na wykonanie ostatecznego wyroku w sprawie. W kontroli abstrakcyjnej, zainicjowanej wnioskiem, wpływ orzeczenia Trybunału na jednostkę będzie jedynie pośredni. Kontrola wnioskowa nie ma bowiem związku bezpośredniego z indywidualnymi sprawami podmiotów prywatnych. Z kolei w przypadku pytań prawnych nie ma konieczności wydawania postanowienia tymczasowego, gdyż tu sprawa nie jest jeszcze zakończona, a rozstrzygnięcie, które ma wydać sąd, zależy od odpowiedzi TK.

O wszczęciu postępowania w kwestii skargi konstytucyjnej Trybunał informuje Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka. Z kolei Rzecznik Praw Obywatelskich i Rzecznik Praw Dziecka mogą, w terminie 60 dni od otrzymania informacji, zgłosić udział w postępowaniu.

Art. 52 projektu stanowi, że uczestnikami postępowania w zakresie skargi konstytucyjnej przed Trybunałem są: skarżący, organ, który wydał zakwestionowany akt normatywny, albo Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa, jeżeli Rada Ministrów wyznaczyła Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa do reprezentowania Rady Ministrów lub ministrów w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym, i Prokurator Generalny; uczestnikiem jest również Rzecznik Praw Obywatelskich, jeżeli zgłosił swój udział w postępowaniu, oraz Rzecznik Praw Dziecka, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu wszczętym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich lub w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej, dotyczących praw dziecka. Konsekwencją umożliwienia Prezydentowi Rzeczypospolitej uznania sprawy za szczególnie zawiłą, jest także dołączenie go do katalogu podmiotów tego artykułu.

Rozprawa odbywa się bez względu na stawiennictwo uczestników postępowania.

Projektowana ustawa reguluje kwestię rozstrzygania sporu kompetencyjnego (art. 53-54). Jako spór kompetencyjny ustawa określa sytuację, gdy dwa lub więcej centralne konstytucyjne organy państwa uznały się za właściwe do rozstrzygnięcia tej samej sprawy lub wydały w niej rozstrzygnięcie (spór kompetencyjny pozytywny) albo gdy organy te uznały się za niewłaściwe do rozstrzygnięcia określonej sprawy (spór kompetencyjny negatywny). Jest to rozwinięcie kompetencji TK określonej w art. 189 Konstytucji RP. Trybunał rozstrzyga spór kompetencyjny na wniosek jednego z organów. Są one wymienione także w art. 192 Konstytucji RP. Wniosek powinien wskazywać kwestionowane działanie lub zaniechanie oraz przepis Konstytucji lub przepis ustawy, który został naruszony. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem powoduje zawieszenie postępowania przed organami, które prowadzą spór kompetencyjny. W trakcie postępowania Trybunał, po zaznajomieniu się ze stanowiskiem uczestników postępowania, może również podjąć postanowienie o tymczasowym uregulowaniu kwestii spornych, a w szczególności o zawieszeniu czynności egzekucyjnych, jeżeli jest to konieczne dla zapobieżenia poważnym szkodom lub podyktowane szczególnie ważnym interesem społecznym.

Projektowana ustawa określa również procedurę badania zgodności celów lub działalności partii politycznych z Konstytucją (art. 55-58). Wnioski w sprawie zgodności z Konstytucją celów partii politycznych, określonych w statucie lub w programie, Trybunał rozpoznaje na zasadach i w trybie przewidzianym dla rozpoznania wniosków w sprawie zgodności aktów normatywnych z Konstytucją. W sytuacjach szczególnych, Trybunał stosuje

odpowiednio przepisy kodeksu postępowania karnego. Ciężar udowodnienia niezgodności z Konstytucją spoczywa na wnioskodawcy, który w tym celu powinien przedstawić lub zgłosić dowody wskazujące na tę niezgodność. W postępowaniu partię polityczną reprezentują tu osoby powołane do reprezentowania partii na podstawie ustawy i statutu partii. Jeśli nie jest możliwe stwierdzenie, kto reprezentuje partię, lub gdy nie można z nią nawiązać kontaktu albo gdy nastąpiła zmiana osoby upoważnionej po wpłynięciu wniosku do Trybunału, Trybunał uznaje za osobę upoważnioną osobę faktycznie kierującą partią w czasie podjęcia przez nią zakwestionowanej we wniosku działalności niezgodnej z Konstytucją.

Trybunał może też zlecić Prokuratorowi Generalnemu, w celu zebrania i utrwalenia dowodów, przeprowadzenie dochodzenia w określonym zakresie w sprawie zgodności działalności partii politycznej z Konstytucją. Do dochodzenia tego stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. Wskazany w postanowieniu Trybunału zakres postępowania jest wiążący.

W rozdziale 3 projektowana ustawa określa zasady i tryb orzekania oraz wykonywania orzeczeń. W pierwszej kolejności rozdział ten reguluje kwestie rozpraw i posiedzeń.

Trybunał działa co do zasady na rozprawie. Tylko w sprawach, w których ustawa nie wymaga rozpoznania na rozprawie, Trybunał rozstrzyga na posiedzeniu. Wyjątkowo Trybunał może rozpoznać na posiedzeniu niejawnym skargę konstytucyjną, jeżeli z przedstawionych na piśmie stanowisk uczestników postępowania bezspornie wynika, że akt normatywny, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o konstytucyjnych wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego, jest niezgodny z Konstytucją. Wydane w tym trybie orzeczenie podlega ogłoszeniu (art. 59 ust. 2).

Projekt ustawa określa zasady przeprowadzania rozpraw. Zgodnie z art. 60 ust. 1 projektu, rozprawa nie może odbyć się wcześniej niż po upływie 60 dni od doręczenia zawiadomienia o jej terminie. Od tej zasady są jednak wyjątki. Termin ten nie dotyczy prewencyjnej kontroli ustawy budżetowej określonej w art. 224 ust. 2 Konstytucji, której Trybunał powinien dokonać nie później niż w ciągu 2 miesięcy od dnia złożenia wniosku oraz wniosku w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej określonej w art. 2 ust. 3, do której Trybunał powinien przystąpić niezwłocznie.

W porównaniu obecnie obowiązującym terminem 6 miesięcy dla wniosków i 3 miesięcy dla spraw obywatelskich (skargi konstytucyjne i pytania), jest to radykalne skrócenie okresu czasu między doręzeniem zawiadomienia a momentem rozprawy. Jednak projektodawca uznaje podnoszoną szeroko krytykę, że tako określony termin był zbyt długi. Ale jednocześnie projektodawca uważa, że istniejący pierwotnej wersji ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (przed nowelizacją grudniową) termin 14 dni był zbyt krótki. Dlatego odstępując od krytykowanych terminów przyjętych w grudniu 2016 r, projektodawca stanął na stanowisku, że optymalny jest termin odbycia rozprawy w obecnym kształcie.

Zdaniem projektodawcy określenie 60-dniowego terminu zawiadomienia o terminie rozprawy ma być gwarancją dla uczestników postępowania, by mogli się dobrze przygotować do tej rozprawy. Należy bowiem podkreślić, że samo przygotowanie pisma procesowego w postępowaniu przed Trybunałem jest innego rodzaju aktywnością niż przygotowanie do rozprawy, w której uczestnicy muszą aktywnie brać udział i udzielać odpowiedzi na pytania, także w sprawach, które nie były przedmiotem pisma.

Termin ten jest również dopasowany do innych terminów odnoszących się do praw uczestników postępowania m.in. Prezydenta (art. 25 ust. 4 czy art. 27 pkt 11 ustawy), czy Rzecznika Praw Obywatelskich. Umożliwia też innym uczestnikom zajęcie i przygotowanie stanowiska.

Do tego projektodawca dopuszcza możliwość skrócenia tego terminu w sprawach obywatelskich. Jak czytamy w projekcie ustawy, w przypadku skarg konstytucyjnych i pytań prawnych, prezes Trybunału może skrócić termin oczekiwania na rozprawę o połowę (do 30 dni), chyba że sam podmiot składający pytanie prawne lub skargę konstytucyjną złoży sprzeciw w terminie 7 dni. Taki sprzeciw ma zagwarantować temu podmiotowi prawo do oceny własnej możliwości zapewnienia odpowiedniego czasu na przygotowanie się do rozprawy. Pozwoli mu wyważyć interesy i autonomicznie rozważyć, czy woli rozstrzygnąć sprawę szybciej, czy jednak poświęcić więcej czasu na przygotowanie się.

Obecność na rozprawie wnioskodawcy jest obowiązkowa (art. 60 ust. 4). W razie niestawienia się wnioskodawcy lub jego przedstawiciela, Trybunał umarza postępowanie albo odracza rozprawę. W razie niestawiennictwa uczestników postępowania, których obecność na rozprawie jest obowiązkowa, lub ich przedstawicieli, Trybunał może odroczyć rozprawę i wyznaczyć równocześnie nowy termin rozprawy (art. 60 ust. 3).

Nieobecność prawidłowo zawiadomionego Prokuratora Generalnego lub jego przedstawiciela, czy niestawiennictwo innych uczestników postępowania nie wstrzymuje rozpoznania sprawy, chyba że z przepisów ustawy wynika obowiązek uczestnictwa w rozprawie. Jedynie w przypadku braku dowodu doręczenia lub nieprawidłowości w doręczeniu zawiadomienia o rozprawie uczestnikom postępowania, Trybunał musi rozprawę odroczyć. Może też odroczyć rozprawę z innych ważnych powodów.

Art. 61 i następne projektu określają zasady przebiegu rozprawy. W tym zakresie projektodawca nie wprowadza rozwiązań innych niż te, które były praktykowane dotychczas. Rozprawa rozpoczyna się od wywołania sprawy, po czym wnioskodawca, a następnie pozostali uczestnicy postępowania przedstawiają swe stanowiska i dowody na ich poparcie. Przewodniczący składu orzekającego musi udzielić głosu każdemu uczestnikowi postępowania.

Przewodniczący składu kieruje rozprawą przy pomocy posiadanych instrumentów ustawowych (zarządzenia oraz środki dla utrzymania powagi sądu).

Z przebiegu rozprawy protokolant pod kierunkiem przewodniczącego składu orzekającego sporządza protokół. Protokół powinien zawierać: 1) datę i miejsce rozprawy, imiona i nazwiska członków składu orzekającego, protokolanta oraz uczestników postępowania, ich przedstawicieli i pełnomocników, a także oznaczenie sprawy ze wzmianką co do jej jawności; 2) przebieg rozprawy, w szczególności wnioski i oświadczenia uczestników postępowania, wyniki postępowania dowodowego, wymienienie zarządzeń i orzeczeń wydanych na rozprawie oraz stwierdzenie, czy zostały ogłoszone (art. 63 ust. 2).

Uczestnikom przysługuje prawo do sprostowania, do czasu ogłoszenia orzeczenia, a protokołu z rozprawy, na której orzeczenie zostało ogłoszone, w ciągu 14 dni od dnia rozprawy. Protokół podpisują przewodniczący składu orzekającego i protokolant. Wzmiankę o sprostowaniu protokołu podpisuje przewodniczący składu orzekającego.

Z przebiegu rozprawy może być sporządzony stenogram lub zapis za pomocą aparatury utrwalającej dźwięk, niezależnie od sporządzenia protokołu. Stenogram przełożony na pismo zwykłe lub zapis dołącza się do protokołu.

Przewodniczący składu orzekającego zamyka rozprawę, gdy Trybunał uzna sprawę za dostatecznie wyjaśnioną (art. 64).

Wydając orzeczenia, Trybunał jest związany granicami wniosku, pytania prawnego lub skargi (art. 66). Związanie granicami zaskarżenia powinno być rozumiane w taki sposób, że ramy orzekania przez Trybunał wyznacza wskazany przez wnioskodawcę, sąd zadający pytanie prawne lub skarżącego kwestionowany akt normatywny lub jego część oraz wzorzec kontroli. Ma to także związek z zasadą skargowości, zgodnie z którą do wszczęcia postępowania potrzebne jest działanie uprawnionego podmiotu (art. 31). To znaczy, że Trybunał nie może inicjować postępowania z urzędu.

Projekt określa zasady wydawania orzeczeń przez TK. Orzeczenie Trybunał wydaje po niejawnej naradzie sędziów składu orzekającego. Narada obejmuje dyskusję i głosowanie nad mającym zapaść orzeczeniem i zasadniczymi motywami rozstrzygnięcia oraz sporządzenie orzeczenia. Naradą kieruje przewodniczący składu orzekającego. W sprawie o szczególnej zawichości albo z innych ważnych powodów można odroczyć wydanie orzeczenia na okres nieprzekraczający 14 dni (art. 67).

W art. 68 projektu znajduje się doprecyzowanie konstytucyjnego standardu odnoszącego się do większości, jaka podejmuje decyzję w składzie orzekającym. Przyjęto standard, który odstępuje od krytykowanych rozwiązań obowiązujących w obecnej ustawie z 25 czerwca 2016 r. w wersji po nowelizacji w grudniu 2016 r. Jest on następujący: fundamentem jest głosowanie zwykłą większością głosów, ale w ważnych i wyjątkowych sytuacjach odnoszących się tylko do rozpraw w pełnym składzie, jest to głosowanie większością 2/3 głosów.

Z analizy Konstytucji RP wynika, że określa ona zasadę wydawania orzeczeń jako „większość głosów”. Nie precyzuje jednak tej większości. W Konstytucji RP pojawiają się natomiast różne standardy większości: kwalifikowana (2/3 – art. 90 ust. 2, art. 230 ust. 4) oraz zwykła (art. 120), a także zwrot nieskonkretyzowany – „większość głosów”. Ten ostatni użyty jest właśnie w przypadku TK (art. 190 ust. 5 Konstytucji RP). Racjonalne działanie prawodawcy polega na tym, że używa on w obrębie danego aktu tych samych pojęć na określenie tych samych instytucji, a różnych pojęć na określenie różnych instytucji. Z tego można wywnioskować, że przez zapisane w Konstytucji RP pojęcie „zwykłej większości” ustrojodawca rozumiał coś innego niż pojęcie „większości” głosów. To sprawia, że nie można bezwzględnie wykluczyć zmiany rozumienia instytucji „większości” ze „zwykłej” na „kwalifikowaną” przy doprecyzowywaniu regulacji konstytucyjnej w drodze ustawy.

Także z § 10 Zasad Techniki Prawodawczej wynika, że do oznaczenia jednakowych pojęć używa się jednakowych określeń, a różnych pojęć nie oznacza się tymi samymi określeniami. To znaczy, że sformułowanie użyte w art. 190 ust. 5 Konstytucji RP nie określa sposobu obliczania większości głosów, a jedynie wskazuje na określoną technikę podejmowania rozstrzygnięcia przez organ kolegialny, by wywołało ono określone skutki prawne (musi być większość). Jeśli więc mamy co do zasady trzy sposoby obliczania większości głosów (zwykła, bezwzględna albo kwalifikowana), to ten sposób jako część postępowania przed TK musi być w sposób konkretny określony w ustawie (zgodnie z delegacją dla ustawodawcy wynikającą z art. 197 Konstytucji). Ustawodawca ma tu swobodę o tyle, że minimalny standard, którego musi dochować to zapewnienie większości zwykłej.

Jak wspomniano wyżej, co do zasady orzeczenie TK zapada zwykłą większością głosów. Jednak równolegle, ze względu na skutki niektórych orzeczeń TK, projektodawca zdecydował się na wyższy standard. Są to sytuacje, kiedy orzeczenia wydawane w pełnym składzie i dotyczą: 1) stwierdzenia niezgodności z Konstytucją ustawy lub umowy międzynarodowej ratyfikowanej za zgodą wyrażoną w ustawie, 2) stwierdzenia niezgodności ustawy z ratyfikowaną umową międzynarodową, której ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie, 3) stwierdzenia niezgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych, 4) odstąpienia od poglądu prawnego wyrażonego w orzeczeniu wydanym w pełnym składzie, lub 5) są oparte o preambułę konstytucji albo wskazane normy z rozdziału I lub rozdziału II Konstytucji zawierające klauzule generalne. Są to: art. 1 - dobro wspólne, art. 2 - demokratyczne państwo prawa, art. 4 - zasada suwerenności narodu, art. 5 - zrównoważony rozwój, art. 7 - zasada legalizmu, art. 8 - zasada nadrzędności Konstytucji, art. 9 - zasada przychylności dla prawa międzynarodowego, art. 10 - zasada podziału i równowagi władzy, art. 15 zasady: decentralizacji władzy, art. 16 ustanowienie samorządu terytorialnego. Przyjęta podwyższona większość ma wzmocnić legitymizm takiego orzeczenia i oddalić zarzuty o nadużywanie władzy, szczególnie przy możliwej w praktyce, bardzo szerokiej interpretacji preambuły czy konstytucyjnych klauzul generalnych..

Komisja wenecka w opinii z 11 marca 2016 r. uznaje wprawdzie, że w znacznej większości europejskich systemów prawnych niezbędna jest tylko zwykła większość głosów (pkt 74 opinii). Potwierdza jednak również, że w Europie istnieją nieliczne – i ograniczone – wyjątki od tej reguły. Z drugiej strony potwierdza też przypadki obowiązującej jednomyślności. Szanując tę opinię, projektodawca zajmuje jednak stanowisko, że kluczowym punktem odniesienia są tu normy polskiej konstytucji, która jest wolą suwerennego narodu, i jako najwyższy akt prawa w Polsce nie zabrania doprecyzowania zasad głosowania na poziomie 2/3. Ogranicza je jednak do wyżej wspomnianych przypadków, które w praktyce będą mogły się zdarzyć rzadko. Ponieważ są istotne dla państwa, należy się na takie przypadki przygotować. Wprowadza je również jedynie do pełnego składu orzekającego, który sam ma charakter wyjątkowy. W ten sposób podwójnie ogranicza tego rodzaju procedurę.

Art. 68 ust. 4 projektu wprowadza instytucję zdania odrębnego. Członek składu orzekającego, który nie zgadza się z większością głosujących, może przed ogłoszeniem orzeczenia zgłosić zdanie odrębne, uzasadniając je w formie pisemnej; zdanie odrębne zaznacza się w orzeczeniu. Zdanie odrębne może dotyczyć także samego uzasadnienia.

Orzeczenie, zgodnie z projektem ustawy, podpisuje cały skład orzekający, nie wyłączając sędziego przegłosowanego.

Projekt ustawy przewiduje dwie formy orzeczenia: wyrok i postanowienie. Trybunał wydaje wyroki w sprawach dotyczących: 1) zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją, 2) zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie, 3) zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami, 4) skarg konstytucyjnych, 5) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych (art. 70 ust. 1).

Natomiast postanowienia wydaje w sprawach: 1) rozstrzygania sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa, 2) rozstrzygania o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej, 3) powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania

obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej, 4) innych, niewymagających wydania wyroku (art. 70 ust. 2).

Projekt ustawy określa wymogi formalne orzeczenia Trybunału. Powinno ono zawierać: 1) wymienienie składu orzekającego i protokolanta, 2) datę i miejsce wydania, 3) wymienienie wnioskodawcy i innych uczestników postępowania, 4) dokładne określenie aktu normatywnego, którego dotyczy orzeczenie, 5) przedstawienie zarzutów wnioskodawcy lub składającego skargę konstytucyjną, 6) rozstrzygnięcie Trybunału, w tym wynik głosowania sędziów (art. 71 ust. 1). Ten ostatni wymóg jest mowy. Projektodawca uznał, że realizuje on zasadę przejrzystości. Pomaga ocenić legitymizację orzeczenia.

Trybunał może określić także inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego niż termin ogłoszenia go w odpowiednim dzienniku urzędowym. Jeżeli tak postanowi, w orzeczeniu określa ten termin.

Obok orzeczenia, Trybunał wydaje pisemne uzasadnienie. Ma na to termin jednego miesiąca. Uzasadnienie podpisują sędziowie Trybunału, którzy głosowali nad orzeczeniem. Jeżeli którykolwiek z sędziów nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący składu orzekającego zaznacza na orzeczeniu przyczynę braku podpisu. Uzasadnienie wydaje Trybunał zarówno do wyroków jak i postanowień. W sprawach związanych z przygotowaniem rozprawy lub posiedzenia oraz w sprawach porządkowych wydawane są zarządzenia.

Projektowana ustawa przewiduje dwie formy ogłoszenia orzeczenia Trybunału, z których każde pełni inną funkcję. Pierwszą z nich jest publiczne ogłoszenie orzeczenia uczestnikom postępowania (art. 77 ust. 1 zdanie 1 projektu). Art. 77 ust. 1 zdanie 2 i ust. 2 projektu określa sposób ogłoszenia wyroku (orzeczenia) na rozprawie. W czasie ogłaszania wyroku wszyscy obecni na sali rozpraw, z wyjątkiem składu orzekającego, stoją. Ogłoszone orzeczenie jest ustnie uzasadniane. Przewodniczący składu orzekającego lub sędzia sprawozdawca podaje tu zasadnicze motywy orzeczenia oraz informuje o złożeniu zdań odrębnych. Sędzia, który zgłosił zdanie odrębne, przedstawia jego zasadnicze motywy. Orzeczenia Trybunału, ogłoszone ustnie doręcza się uczestnikom postępowania niezwłocznie po sporządzeniu uzasadnienia. Zgodnie z art. 78 projektu orzeczenia ogłoszone zgodnie z art. 77 doręcza się uczestnikom postępowania niezwłocznie po sporządzeniu uzasadnienia. Należy podkreślić, że ogłoszenie orzeczenia, o którym mowa w projektowanym art. 77 nie jest ogłoszeniem, o którym stanowi art. 190 Konstytucji RP.

Drugą formą ogłoszenia przewidzianą w projektowanej ustawie jest ogłoszenie w organie urzędowym, określonym w Konstytucji RP (art. 79 projektu). Ten sposób ogłoszenia ma źródło w Konstytucji RP i jest warunkiem wejścia w życie orzeczenia Trybunału.

Art. 79 stanowi konkretyzację (uszczegółowienie) art. 190 ust. 2 Konstytucji RP, zgodnie z którym, orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawach wymienionych w art. 188 podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie urzędowym, w którym akt normatywny był ogłoszony. Jeżeli akt nie był ogłoszony, orzeczenie ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”. Konstytucja nie rozróżnia rodzajów orzeczeń TK. Czyni to projektowana ustawa w art. 70 dzieląc orzeczenia na wyroki i postanowienia. Odnośnie do obowiązku ogłaszania orzeczenia w organie urzędowym, art. 79 ust. 1 przewiduje, że wyroki Trybunału podlegają, z zastrzeżeniem ust. 2, ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw RP. Zgodnie z ust. 2 tego przepisu, wyroki Trybunału orzekające niezgodność aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie publikacyjnym, w którym akt był ogłoszony, a gdy

orzeczenie dotyczy aktu nieogłoszonego w organie publikacyjnym – w Dzienniku Urzędowym RP „Monitor Polski”. W myśl ust. 3 projektowanego art. 79, postanowienia dotyczące: 1) rozstrzygnięcia sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa, 2) rozstrzygnięcia o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta RP, 3) powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków RP, podlegają ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym RP „Monitor Polski”.

Art. 79 ust. 4 projektu zobowiązuje prezesa TK do skierowania wniosku o publikację (ogłoszenie) wyroków i postanowień merytorycznych do Prezesa RM. Jednocześnie z treści projektu ustawy wynika, że odsyła ona do ustawy o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych w zakresie zasad ogłaszania orzeczeń. W ten sposób projektodawca nie powieliła w ustawie o TK wymogów dotyczących ogłaszania orzeczeń Trybunału w rozumieniu art. 190 ust. 2 Konstytucji RP. Projektodawca nie tworzy też nowego reżimu prawnego w tym zakresie, który byłby niespójny z zasadami ogłaszania aktów prawnych określonymi w odrębnej ustawie.

Art. 80 projektu dotyczy wydawania zbioru orzeczeń przez Trybunał. Zbiór ten ma na celu realizację konstytucyjnego prawa dostępu do informacji publicznej, które obejmuje też dostęp do informacji o działalności organów władzy sądowniczej (art. 61 Konstytucji RP). W związku z pozycją ustrojową Trybunału Konstytucyjnego i znaczeniem jego orzeczeń dla systemu prawa, wydawanie zbioru orzeczeń czyni zadość wymogowi podania orzeczenia do publicznej wiadomości. W zbiorze tym bowiem są zawarte nie tylko sentencje orzeczeń, ale również ich uzasadnienia, co pozwala prześledzić motywy działania organu w podejmowaniu danych rozstrzygnięć. Zbiór orzeczeń jest źródłem informacji działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego. Należy podkreślić, że nie ma i nie może mieć on charakteru organu urzędowego, o którym mowa w art. 190 ust. 2 Konstytucji RP. Z tego względu zamieszczenie orzeczenia TK w zbiorze orzeczeń nie powoduje wiążących skutków prawnych, jakie są związane z ogłoszeniem tego orzeczenia we właściwym dzienniku urzędowym.

Sama redakcja art. 80 nawiązuje do rozwiązania przewidzianego dla wydawania zbioru orzeczeń Sądu Najwyższego (por. art. 7 ustawy o SN „Art. 7. § 1. Sąd Najwyższy wydaje zbiór swoich orzeczeń. § 2. Nazwa "Orzecznictwo Sądu Najwyższego" z oznaczeniem odpowiedniej izby podlega ochronie prawnej”).

Wydawanie zbioru orzeczeń Trybunału jest wewnętrzną sprawą tego organu. Sposób prowadzenia zbioru, jego forma i zawartość mogą być zatem doprecyzowane aktami wewnętrznymi TK. Nie zachodzi potrzeba szerszego regulowania tej kwestii w ustawie, by nie wprowadzać w błąd adresatów normy prawnej, że zbiór orzeczeń Trybunału może zastąpić ogłoszenie orzeczenia, o którym mowa w art. 190 ust. 2 Konstytucji i art. 79 projektowanej ustawy.

Rozdział 4 zawiera przepisy zmieniające i końcowe. Przepisy końcowe rozstrzygają kwestie dalszego procedowania nad sprawami niezakończonymi przed dniem wejścia ustawy. Ze względu na to, że projektowana ustawa nie zmienia istoty instytucji ani sposobu prowadzenia postępowania w stosunku do rozwiązań prawnych, które były określone pod rządami przepisów ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z 1997 r., a część spraw została wniesiona do TK jeszcze pod rządami tej ustawy, przepis przejściowy przyjmuje zasadę objęcia wszystkich postępowań przed Trybunałem nową ustawą. Jest to o tyle istotne, że prowadzenie postępowań w oparciu o ustawę z 2015 r. jest utrudnione, ze względu na przyjęty przez TK reżim prawny. Zakłada się zatem generalną kontynuację spraw, które

wpłynęły do TK ale nie zostały zakończone, na podstawie dotychczasowych przepisów. Głównie będzie to dotyczyć spraw obywatelskich prowadzonych w ramach kontroli konkretnej, więc wszczętych na podstawie skarg konstytucyjnych i pytań prawnych. Ustawa wyznacza także Trybunałowi termin na zamknięcie zaległości w tym zakresie. Trybunał jest zobowiązany do rozstrzygnięcia tych spraw w ciągu roku od wejścia w życie ustawy.

Natomiast w sprawach, w których podmioty, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji RP, złożyły wnioski do TK przed wejściem w życie ustawy, a sprawa nie została zakończona, prezes Trybunału jest zobowiązany zawiesić postępowanie na 6 miesięcy, liczone od dnia wejścia w życie ustawy i wezwać te podmioty do uzupełnienia wniosków, według wymogów określonych w art. 32 ust. 2-5. Są to nowe wymogi, uszczegółowiające dotychczasowe zasady sporządzania pism procesowych. Ustawa nakazuje Prezesowi Trybunału, aby wypełnił ten obowiązek (zawiesił postępowanie i wysłał informacje o konieczności uzupełnienia wniosków) w ciągu 14 dni od dnia jej wejścia w życie. Wnioskodawcy mają natomiast 6 miesięcy na uzupełnienie wniosku. Narzucenie tego terminu 14 dni dla działania prezesa ma spowodować jak najszybsze przekazanie informacji do wnioskodawcy.

Jeżeli taki wniosek zostanie uzupełniony, Trybunał podejmuje go do rozpoznania. Termin na uzupełnienie wynosi 6 miesięcy. Brak uzupełnienia skutkuje umorzeniem postępowania. Bieg terminu zaczyna się z momentem wejścia w życie tego przepisu.

Wprowadzenie jaśniejszych i bardziej precyzyjniejszych wymogów dotyczących formalnego kształtu wniosków do TK ma ułatwić sporządzanie tego typu pism procesowych przez wnioskodawców, ujednoczyć te pisma, a dzięki temu ułatwić procedowanie w sprawie kontroli abstrakcyjnej. Konieczność każdorazowego rozważenia wykładni przepisów kontrolowanych, wzorców kontroli i znaczenia przygotowanego wniosku dla ładu konstytucyjnego będzie sprzyjała pogłębionej refleksji nad problemami konstytucyjnymi, poprawi jakość wniosków, a tym samym przyczyni się do rzetelniejszego procedowania przed TK.

Projektowana ustawa uchyla też ustawę z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 294).

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Vacatio legis nie jest długie ze względu na to, że rozwiązania projektowanej ustawy, z niewielkimi wyjątkami, są dobrze znane zarówno Trybunałowi Konstytucyjnemu, jak i ewentualnym uczestnikom postępowania, oraz innym podmiotom, które – w świetle ustawy – mają określone uprawnienia, obowiązki lub kompetencje wobec TK. Przepisy w tym kształcie były podstawą procedowania przez ostatnie ponad 18 lat.

Projekt nie zmienia także istoty ustrojowej Trybunału. Co więcej, zaproponowana numeracja artykułów również nie odbiega od oznaczeń i systematyki ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z 1997 r. To sprawia, że czas adaptacji do nowego stanu prawnego nie musi być długi. Z tego względu projektodawca uważa, że 14 dni jest wystarczającym okresem dostosowawczym na wejście w życie nowego aktu normatywnego.

Dla porównania warto też przypomnieć, że kiedy wchodziła w życie ustawa z 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, to zapisano w niej jedynie 30-dniowe vacatio legis, choć zmieniła ona znacząco prowadzenie postępowania przed tym organem.

III

Ustawa o Trybunale Konstytucyjnym, jak każda ustawa, korzysta z domniemania konstytucyjności. Dlatego warto też podkreślić w uzasadnieniu przychyłność nowego projektu dla problemu potencjalnego zbadania tej ustawy przez Trybunał Konstytucyjny. Projektodawca starał się w tym projekcie uniknąć rozstrzygnięć, które w przypadku obowiązującej ustawy z 25 czerwca 2015 r., w wersji po nowelizacji z 22 grudnia 2015 r., wzbudziły tyle kontrowersji.

Wprawdzie ustawa o Trybunale Konstytucyjnym jest uznana za szczególny akt prawny i wskazana w katalogu aktów, których zgodność z konstytucją jest badana przez Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie, ale skład ten jest obniżony w porównaniu z rozwiązaniem z noweli grudniowej. Wynosi on co najmniej 11 sędziów (art. 25 ust. 2). Ustawa o Trybunale Konstytucyjnym może być także rozpatrywana z pominięciem wymogu rozpatrywania spraw przez Trybunał w kolejności wpływu (art. 37 ust. 3 pkt 3).

Utrzymany został natomiast poziom stwierdzenia niezgodności takiej ustawy z konstytucją na wysokości 2/3 głosów sędziów wchodzących do składu rozstrzygającego (art. 68 ust. 2). Wynika to z rangi aktu i potrzeby silnej legitymizacji tego rozstrzygnięcia.

IV

Projektowana ustawa przywróci jednolitość postępowania przed Trybunałem, która została zaburzona przez działanie różnych reżimów prawnych pod rządami ustawy z 2015 r. Będzie to możliwe dzięki objęciu nową regulacją wszystkich postępowań. Powrót do znanych rozwiązań prawnych z 1997 r., które mają utrwalone znaczenie i sprawdzały się w funkcjonowaniu Trybunału Konstytucyjnego, będzie sprzyjał dobremu odbiorowi społecznemu nowego aktu normatywnego i stanowi szansę na przywrócenie ładu w postępowaniu przed Trybunałem. Działanie ustawodawcy w tym zakresie może przyczynić się odbudowy autorytetu TK.

Wejście w życie nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym co do zasady nie spowoduje dodatkowego obciążenia dla budżetu państwa.

Przedmiot projektowanej ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Warszawa, 6 maja 2016 r.

BAS-WAPEiM-918/16

Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

**Opinia w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej poselskiego
projektu ustawy o Trybunale Konstytucyjnym
(przedstawiciel wnioskodawców: poseł Stanisław Piotrowicz)**

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. z 2012 r. poz. 32, ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektowanej regulacji

Projekt zmierza do uchwalenia ustawy o Trybunale Konstytucyjnym oraz do uchylenia ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 293). Kolejne rozdziały projektowanej ustawy dotyczą właściwości i ustroju TK, postępowania przed TK, zasad i trybu orzekania oraz wykonywania orzeczeń oraz przepisów przejściowych, dostosowujących i końcowych.

Projektowana ustawa ma wejść w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia.

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem ustawy

Materia, której dotyczy projekt, pozostaje poza zakresem regulacji prawa Unii Europejskiej.

3. Analiza projektu pod kątem prawa Unii Europejskiej

Projekt nie reguluje kwestii objętych zakresem prawa Unii Europejskiej.

4. Konkluzja

Projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Dyrektor Biura Analiz Sejmowych

Michał Warciński

Warszawa, 6 maja 2016 r.

BAS-WAPEiM-919/16

Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

**Opinia w sprawie stwierdzenia, czy poselski ustawy o Trybunale
Konstytucyjnym (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Stanisław
Piotrowicz) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej w
rozumieniu art. 95a regulaminu Sejmu**

Projekt zmierza do uchwalenia ustawy o Trybunale Konstytucyjnym oraz do uchylenia ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 293). Kolejne rozdziały projektowanej ustawy dotyczą właściwości i ustroju TK, postępowania przed TK, zasad i trybu orzekania oraz wykonywania orzeczeń oraz przepisów przejściowych, dostosowujących i końcowych.

Projekt nie zawiera przepisów mających na celu wykonanie prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej.

Dyrektor Biura Analiz Sejmowych

Michał Warciński